

శ్రీ రస్తు.

నీలాసుందరీపరిణయము.

(కూచిమంచి. తిమ్మకవిప్రణీతము).

4

చేన్న పురి :

హావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్ వారిచే
ప్రకటితము.

1918.

All Rights Reserved.

26711
23-73

PRINTED BY
V. RAMASWAMY SASTRULU & SONS,
AT THE AUDI SARASWATY NILAYA PRESS,
69, MALAYAPERUMALL STREET, MADRAS.—1918.

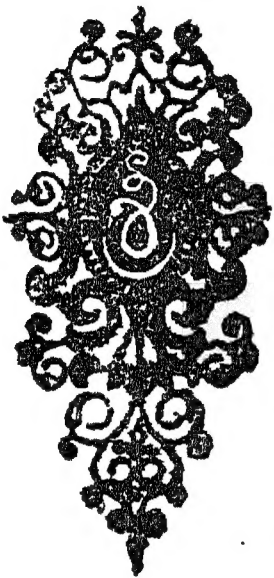
శ్రీ రస్తు.

నీలాసుందరీపరిణయము.

ప్రీతిక.

ఇష్టదేవతాదిప్రార్థనము.

లకుఁ దానకం బగుచుఁ ♦ జెన్నలరారెడువెండికొండపై
మేలికదానిదాల్పహాయిలు ♦ మీఁతెడుజాబిలితాలమేడలో
వేలుపుఁజేడు నల్వయును ♦ వెన్నుఁడు గొల్వఁగ మంచుఁగొండరా
చూలిని గూడి వేడుకలఁ ♦ జొక్కెడులే నెలతాల్పుఁ గొల్చెదన్. 1

సీ. అలరువెంగడిమితోఁటల నాడుపూఁబోడి, పూపవెన్నెలఁజేనిఁ ♦ బూనుచాన
కోరి యేనుఁగుమాముఁ ♦ గొడుకుఁ గాంచినతల్లి, చిలువతాలుపువేల్పు ♦ వలపుటింతి
తెలిబొబ్బమెకపుమేఁ ♦ త్రేజి నెక్కడిదంట, చెడుగురక్కసిమూఁకఁ ♦ జిరుముదిట్ట
తొలుపల్కుగిల్కుటం ♦ దెలు గలయెలనాఁగ, యెల్లమేల్వెంకి యై ♦ యెసఁగుచామ
తే. యొనరఁ దెలుగంటితెలువల ♦ యుడిగములను, నడరి యుడివోనిబలుసిరు ♦ లిడెడునట్టి
గట్టుదొరపట్టియెనలేని ♦ కనికరమునఁ, బొదలుచును మమ్ము ననయంబుఁ ♦ బ్రోచుఁగాత.

సీ. కొఱమాలి విసమిడ్డ ♦ కఱకురక్కసిఁజెండి, పఱపుమీఁతెడుబండి ♦ విఱుగఁ ద్రొక్కి
వెఱుఁ గొప్ప వ్రేతల ♦ మొఱుగి వెన్నలు మెక్కి, తఱి నూచి మద్దులు ♦ పెఱికివైచి
యఱచేతఁ గొండఁ జూ ♦ పఱు వొగడఁగఁబూని, నెరిగిబ్బతొలువేల్పు ♦ మురియడంచి
చిఱుతపాయపుగొల్ల ♦ తెఱవల వలపించి, మఱవక పనులఁ బల్తఱును గాచి

తే. వెఱ వెఱుంగకమడుపున ♦ మఱికికడిమి, మెఱయఁ డక్కరివిసదారి ♦ బిఱునుఁదఱిమి
మఱియఁ బే రగుతులువల ♦ మఱుముసేసి, వఱలుకఱి వేల్పు నెద నెంతు ♦ గుఱిదలిర్ప.

ఉ. కమ్మనితెమ్మదెమ్మెరలు ♦ గ్రమ్మఁగ ని మ్మగుతమ్మిమేడలోఁ
దుమ్మెదకొమ్మ లెమ్మెలను ♦ దూకొని నీటుగఁ బాటఁ బాడఁగాఁ
గొమ్మని పూవుఁదేనియలఁ గూరిమి నామెత లిచ్చి నిచ్చలుకొ

నెమ్మది నుండుపొల్కడలి నెయ్యపుఁగూతురు మమ్ముఁ బ్రోచుతన్.

4

క. తద్దయుఁ బొగడెద వేలుపుఁ, బెద్ద యనన్ జగము లెల్లఁ ♦ బెంచుచుఁ బల్కన్
ముద్దయితో నెఱతామర, గద్దయఁ గొలు వుండునల్తా గంబులప్రోడన్.

5

చ. బలుతెలిపుల్లువారువము ♦ బంగరువీణెయు మిన్నుటంబెలుం
జిలుకతుటారిబోటియును ♦ జిందపువన్నియమేనుఁ బొత్తముం
జెలువపుఁడెల్లదమ్మివిరిసింగవుగద్దెయుఁ గల్గి యొప్పున
ప్పలుకులచాన జా నలరుఁపల్కు లొసంగెడుఁ గాత నిచ్చులున్.

6

ఉ. మ్రొక్కు లొనర్తుఁ గేలుఁగవ ♦ మోడిచి చొక్కపుఁగొక్కుజక్కిపై
నెక్కెడుబల్వజీరునకు ♦ నిమ్మగ నమ్మినవారిమేల్పునుల్
చక్కగఁ జేయుదేవరకుఁ ♦ జక్కెర కొబ్బెరపండు లుండ్రముల్
మెక్కెడుపాఁపజందెములఁమేటికి బత్తిని మాటిమాటికిన్.

7

అ. పుట్టఁ బుట్టినట్టిదిట్టము దీనిని, బొడమునట్టిపున్నెములగనియును
మొదలుగాఁగఁ గబ్బఁములు వేల్పుబాసను, గూర్చినట్టివారిఁ ♦ గోరి తలఁతు.

8

ఉ. మున్ను దెనుంగుఁగబ్బములు ♦ ముజ్జగముల్ వొగడంగఁ గూర్చి పే
రెన్నికఁ గన్నబల్లిదుల ♦ నిమ్మగుడెందపుఁదమ్మిలోపలం
బన్నుగ నిల్పి నిచ్చులును ♦ బాయక కూరిమితోఁ దలంచెదన్
నన్నయభట్టుఁ దిక్కనను ♦ నాచనసోముని నెఱ్ఱిపెగ్గడన్.

9

క. ఎదఁ గుదు రగుబత్తిని గొ, ల్పెదఁ బలుపుట్టుపులఁ గూరిచినదోసంబుల్
చిదుమంగా వేడుకపె, ల్లిద మొదవెడుదెందులూరిలింగయగురునిన్.

10

అ. అనుచు నెల్ల వేల్పులను గొల్చి మును కబ్బ, ములను గన్నగాళఁకులను దలఁచి
గురుని బత్తి నెంచి ♦ కోరి యచ్చతెనుంగుఁ, గబ్బమే నొనర్పఁగడఁగుతఱిని.

11

కవిస్వప్నవృత్తాంతము.

సీ. ఏవేల్పు గుదెతాల్పుఁతీవంచమోముల, తులువల బలుక్రొవ్వు ♦ దొలఁగ మీపై
నేసామి సామేన ♦ నేప్రాద్దు పలిగట్టు, దొరపట్టి నర్తిలిఁతోడఁ బూనె
నేతేఁడు పనిమీఱ ♦ నీరేడుజగములఁ, బ్రోడయై యనయంబుఁ ♦ బ్రోవ నోపె
నేరాయఁ డెనలేనిఁ గారాపుటూడెంపు, జడదారులకు ముత్తివడి నొసంగె

తే. మున్ను గేస్తుఁడు నగ్గియుఁమిన్ను నీరుఁ, బొద్దునెలగాడ్పు లెవ్వాని ♦ రూపులయ్యె
నట్టితెలిగట్టుమన్నిప ♦ టైనదిట్ట, యొరపు రాణింపఁ గలలోన ♦ నొక్కనాఁడు.

సీ. పసిదిండిమెకపురఁక్కిసిఠోలు మొలఁ జాట్టి, కేల ముమ్మెనవాలు ♦ గీలుకొలిపి
చిన్నివెన్నెలతేని ♦ సికపువ్వుగాఁ బూని, పెనుచంక నొకజింకఁపిల్ల నిటికి
జడలలోఁ దెలిసీటిఁచదలేటిజాల్తాటి, జానొంద వెలిబూది ♦ మేన నట్టఁది

- తోరంపుఁజిల్వరా ధ తోడవు లిమ్ముగఁ దాల్చి, యెనఁ బునక సరములు ధ కుదురుపటిచి
తీ. మోముఁదమ్మిని జిలునవ్వుఁ మొలక లె త్త, గుబ్బలులఁ తేని గారావుఁ గూఁతుతోడ
నుక్కు మిగిలిన బలుగిబ్బఁ జక్కి నెక్కి, కొమరుదళుకొ త్త మ్రోలఁ గన్గొనఁగనయ్యె. 13
- క. ఆటువలెఁ గనఁబడి యెద మి, క్కుట మగునక్కటిక మొదవ ధ గుబ్బలిదొరయి
ల్లటపల్లుఁడు ననుఁ గన్గొని, దిటముగ నచ్చ డిట్టు లనుచుఁ ధ దెలియం బలికెన్. 14
- సీ. నీతండ్రి గంగన ధ నిచ్చనిచ్చలు మమ్ముఁ, బూజించె నపరంజిఁ పూలచేత
నీతల్లి లచ్చను ధ నే సంతసెలఁగ నో, ములు నోఁచె బుడమి వేఁబులకు నెల్ల
నీపినతండ్రు లెఁన్నికలు గాంచిరి జగ్గనయు సింగనయు నర్చఁనయును మిగిలి
నీతమ్మ లెలమి నొంఁదించిరి మమ్మ సింగనయు సూరనయు జగ్గనయుఁ జెలఁగి
తే. నీయనుఁగురాణి బుచ్చుఁ నెలఁత లెల్ల, మేలనఁ దనర్చె గట్టురాఁ చూలిఁ గొలిచి
మానికంబవుగద కూచిఁ నుంచికొలము, నం దరయఁ దిమ్మకవిరాయ ధ యలర నీవు. 15
- మ. మును కబ్బంబుల నెల్లఁ జెప్పి యెలమిం ధ బొల్పొందుచు న్నాకున
ప్పనముల్ చేసినప్రోడ వీ విపుడు గూఁర్పం బూనునీయచ్చపుం
దెనుఁగుంగబ్బము నిమ్మ నిచ్చలపుబఁ తిన్న తియున్ బుత్తియున్
నెన రొప్ప న్నమకూర్చు చెప్పుడును నే ధ నీయొద్దనే యుండెదన్. 16
- క. అని నుడువుచు నద్దేవర, కను మొఱఁగిన నవుడు మేలఁ కాంచి యెదను బా
యని వేడ్క లొదవ నతనికిఁ, బని యొనరఁగ మ్రొక్కు లొనఁగి ధ బత్తి దలిర్పన్. 17

ప వ్యం త ము లు.

- క. లిబ్బులదొరచెలికానికి, గుబ్బలియెకిమిని యనుఁగుఁ గూఁతుమగనికిన్
బెబ్బులిరేఁ ద్రిమ్మరితో, ల్పబ్బినతమిఁ గప్పుకొన్న బలువేల్పునకున్. 18
- క. చుటుకు గలయొక్కకొలను, గుఱిగాఁ దిగప్రోళ్లు నేలఁ ధ గూలిచి కడిమిన్
మొఱయుచు జేజేగములకుఁ, దఱుఁగనిమే లిడినగిబ్బఁ తత్తడిదొరకున్. 19
- క. తలఁచునిరాబారులచి, క్కులు దొలఁగఁగఁజేసి మనుచు ధ గొనములగనికిం
దులువతోలువేల్పుఁ గూటువ, బలితపుఁ బెన్తోగులుఁ జాలుఁ ధ బయ్యరకుఁ దగన్. 20
- క. నెలఱాలఁ బోలునిద్దపుఁ, దెలిడా ల్లలమేనిమేటిఁ దేవర కెపుడుం
గొలిచినబంటులకోర్కులు, పాలు పొదవఁగఁ బిగుకు వేలుఁ పున్నొదవునకున్. 21
- క. పితరదొర కేటత్రాటన్, జతనంబునఁ దివియ మిగుల ధ జడువున నెదలొ
వెత కుడుచుతపసిబిడ్డని, బ్రతికించి యసంబు గన్న ధ బల్లిదున కొగిన్. 22
- తే. అప్పనంబుగ నెలమితో ధ నచ్చ తెనుఁగు, బాసచే నిప్పు డేనొనఁర్పఁగఁ దొడఁగిన
నీల యనుపేరఁ దేజున ధ నివ్వటిల్లు, నింతివెండిలికతతెఱఁ ధ గెట్టు లనిన. 23

ధర్మ డనుజేని వర్ణనము.

- క. అవ్వీ డేలు న్నే లని, చవులదొర తెన్న మిగుల ♦ ధర్మఁడు డనతోఁ
జివ్వకు నెదురై నిలిచిన, మువ్వరు వేలుపుల నైన ♦ మొనసి కలంచున్.
- సీ. వెడవింటిబలుదంటఁ ♦ బొడనూపఁగా నీక, తోలుదాలుపు నొక్కఁమూల కని
తోలు మొగల్తులుముల ♦ దూదియు ట్లవియించి, కలువలచెలికాని ♦ వెలి యొనర్చి
గాలిమేఁతరితేనిఁ ♦ గాలూనఁ గా నీక, కడలి నెల్లప్పుడు ♦ నడలఁజేసి
వెడఁదమోము మెకంబు ♦ నడవుల డాఁగించి, గట్టులయెకిమీనిఁ ♦ గడసుఁ ద్రోచి
తే. చక్కఁడనమున వాసిని ♦ జాగమునను, జిగిని మాటలలోఁతున ♦ మగతనమున
నిచ్చలంబునఁ గడలఁదా ♦ నెచ్చుగాంచి, పొగడికలఁ జెందునెపుడున ♦ ప్పుడమి తేఁడ
- సీ. ఎనలేనిమగఁటిమి ♦ నెసఁగువాఁ డగుటకుఁ, బొం చుండి కోఁతిని ♦ ద్రుంచఁడేని
కోర్కు లెల్లను సమఁకూర్చువాఁ డగుట కూ, రక చుప్పనాక మఁరల్పఁ డేని
కనికరంబుల కెల్ల ♦ నునికేప ట్టగుటకుఁ, బొలదిండ్లఁ బొలియింపఁ ♦ దలఁపఁ డే
యండివోనికలుముల ♦ నడరు చుండుటకుఁ గా, అడవుల దుంపలు ♦ గుడువఁడేని
- తే. బంతితేరులపంటవఁలంతి తేని, కొడుకు దొర యగు నతనికిఁ ♦ గడిమి నీగిఁ
గనికరంబున సిరి నంచుఁ ♦ గడఁగి పెద్ద, తెన్న నారాచజాబిలి ♦ చెన్ను మీలు.
- క. పీఠీకితనంబును జలమును, గొఱకొఱ యీలేనిగొనము ♦ గుఱి దప్పుటయుం
దులుతును బిగియును గల్గయు, నెలుఁగఁ డతఁ డించు కయిన ♦ నెల్లెడలందున్.
- సీ. జగడంపుతోరెంపు ♦ జడదారికడకేఁగి, చదలేటితెలిసీట ♦ జలక మాడి
తెఱగంటిదొరయింటి ♦ తెలివ్రాఁకు లెగఁబ్రాఁకి, వలనొప్పఁ దెలిదీవి ♦ కెలన మెల
పలుచందములఁ జిందఁములఁగ్రిందుపడఁ జేసి, నెలతొల్పుబలువేల్పు ♦ చెలువు నఁ
చల మాని యలయేనుఁ ♦ గులసూడు దిగనాడి, మగతాలజిగి నెలఁ ♦ దగుచుఁ దెగడి
- తే. ముత్తియంబుల నురువుల ♦ మొల్లవిరుల, మంచుసోనలఁ జాక్కల ♦ నంచగముల
నెంచి కొంచకతనయసం ♦ బెల్లకడల, వెలుఁగ వెలుఁగొందునారాచ ♦ వేల్పు తేఁడ
- క. వెంగలియుఁ బిఠికివాఁడును, దొంగయుఁ గొండీఁడుఁ బేదఁతులువయు ననికె
లాంగినవాడును లేఁ డర, యంగా మందునకు నైన ♦ నద్దొరపుడమిన్.

కుంభకు డనుగొల్లదొరకత.

- క. ఆ రామానిక మెప్పుడు, గారవమునఁ బెనుప నందుఁ ♦ గదలనిసిరులం
గేరుచుఁ గుంభకుఁ డనియెడి, పేరిటిగొల్లదొర యొకఁడు ♦ పేర్కిఁ జెలిగున్.

తే. వేలుపులతేఁడు దన కొక ఁ వెల్లమొదవె, కలదనుచు నిక్కు నింతియఁకాని యిట్లు
కలవె పలువన్నియలగిడ్డికదుపు? లంచు, నెంచుచుండు నతం డెందుఁ ఁ గొంచులేక.

సీ. అడిగినఁ గొదుకక ఁ పుడమివేల్పులకు ని, చ్చలుఁ బాడిమొదపులఁజాల నొసఁగుఁ
బేదగేస్తులఁ జేరఁ ఁ బిల్చి కొరినయన్ని, దుక్కిఁ పెద్దులఁ బల్చి తోడ నిచ్చు
ముదుసల్లఁ గడఁకమై ఁ వెదకి తా రావించి, నెమ్మిఁ గన్గొని యోగిరమ్ము పెట్టు
నెడపక గీమున ఁ కేతెంచువిందుల, కెలమి వల్వలును సొమ్ములు నొసంగుఁ

తే. జెలిమికాండ్రను బెద్దులఁ ఁ గొలమువారిఁ, గూరిమి దలిర్ప సారెకుఁగారవించు
నార యరు దగుఁ బుడమిపైఁనరసి చూడ, గొల్లయెకిమీనినాఁడెంపుఁగొనము లెల్ల.

తే. చుక్కలను వానచినుకులఁనిక్కువముగ, లెక్కయిడవచ్చుఁగాని పెంఁపెక్కియెపుడుఁ
బుడమి యీనినతెఱఁగున ఁ నడరునతని, తొడుకులం దెల్లమిగ లెక్క ఁ యిడఁగరాదు.

క. అమ్మేటిగేస్తునకుఁ గడు, నెమ్మి యొనర్చుచును నిచ్చఁనిచ్చలు బలుపు
న్నెమ్ముల ధర్తద యనియెడు, కొమ్మ దనరు నెల్ల మేలిఁగొనములప్రోవై. 51

సీ. అసయమ్మఁ బెరియమ్మలను ద్రిమ్మరుచు నుండు, చలివెలుంగుననుంగుఁజెలియ లెనయె?
పెనుతాఁగయై మ్రోఁగుఁచును మోసలకు నేఁగు, నలు మొగంబులవేల్పుఁచెలువదొరయె?
జగ మడ్డఁ దగుదొడ్డఁస త్తియై బెదరించు, గట్టులయెకిమీనిఁపట్టి జతయె?
పలుతేఁడులను నూడు ఁ బలియించి పొలియించి, లలిఁ గేరుపంటవలంతి సరియె?

తే. యివ్వెలందుక? కని తనఁయీడుచేడె, లందఱును డెందములనుబ్బిఁగూడుకొనఁగఁ
జెలఁగినాఁడెపుఁబుడమిజేఁజేలగములఁ, బ్రోదినేయుచు నెపుడునఁపొలఁతియలరు.

క. ఉడివోనిసిరుల నిటువలెఁ, దడవెడునయ్యాలగళ్ళఁ ఁ దనియింతురు సొం
పడర సిరిదాముఁ డనుకొక, కొడుకును మఱి నీల యనెడుఁకూఁతు రొకర్తున్. 52

నీలావర్ణనము.

క. అచ్చిన్నికన్నెసోయగ, మచ్చెలుపుం జల్వచెల్వలందును మఱి య
య్యచ్చరచేడియలందును, నిచ్చలుఁ బరికింపఁ గలుగ ఁ నేర దొకప్పున్. 53

క. చన్నులు జక్కవగిబ్బలు, కన్నులు చెన్నలరునల్లఁకలువలు పిఱుఁదుల్
దిన్నెలు నన్నెలగని య, య్యన్నులతలమానికంబుఁనలవియె పొగడన్. 54

సీ. గొన బారునూ గారు ఁ కొదమతుమ్మెదబారు, బుగుబ్బపాలిండ్లుఁపసిఁడిగిండ్లు
ననుఁగావిజిగిమోవి ఁ ననతేనియలబావి, దొరమించుమైంగు ఁ తొల్తెఱుంగు
నాఁడెంపుజడపెంపు ఁ నాఁచుతేవలగుంపు, కలికికన్గవడాలు ఁ గండుమీలు
పొగడొందుమొగమెందుఁ ఁ దొగలగాదిలివిందు, జిగిలేఁగవునుఁదీవఁమొగులుత్రోవ

తే. తఱులు తరఁగలు చేతులు ఁ తమ్మివిరులు, తోడ లనంటులు పిక్కలుఁదొనలు తళుకుఁ
జేక్కుట్టంబు లడుగులుఁచెంగలులలు, బొమలుసింగిణు లమ్మించుఁ ఁ బోడికరయ.

ఉ. చిందమునందముం దలునుఁ ♦ జేడియకుత్తుక కొత్తకప్రపుం

గందముచందముం దెగడుఁ ♦ గన్నియ నెమ్మెయితావిపిండు లే

జెందొవవిందువన్నియ నిశీ యనుఁ బైదలి నెన్నోసల్ బలీ !

కుందన మెందునుకొ దొరయె ♦ కొమ్మనిగారపుమేనిచాయకున్ ?

57

క. నెలఁతుక చిలునగవులు వె, న్నెలలం గన నవ్వు లేమ ♦ నిద్దపుఁగులుకుం

బలుకులు చిలుకల నులుకఁగఁ, బలుకుం బలుకుదురు వోలు ♦ బలునుగఱాలన్.

58

తే. అట్లు లేజవ్వనమ్మ సోయగముఁ గల్గి, చెన్నుమీఱుచు నున్నయ్యన్ముమిన్నఁ

గాంచి తలిదండ్రులెంతయుఁ గారవమున, నుల్లముననుబ్బుచున్నచో ♦ నొక్కఁనాడు.

కుంభకునిపాని కొక బ్రాహ్మణుఁడు వచ్చుట.

సీ. తిగరేక లేర్పడ ♦ దిద్దిననొసలిను, న్వెలిబూదిబొట్టురంఁగులు నెలంగ

సరవిఁ జిచ్చుకంటిఁదొరకంటిపేరింటి, పేరులు పేరెదఁ ♦ బెంపు మీఱ

మొలఁ బింజె వట్టి చెంఁగులు మాటి కట్టిన, వలిపనీర్కావిదోఁవతి నెలంగఁ

బైఁ గప్పకొన్నహొంఁబట్టుదుప్పటిమొఱుం, గులు నల్లడలఁ గ్రమ్మఁకొని వెలుంగఁ

తే. బొత్తములుమేల్లుళాయిపల్ఁముత్తియంపుఁ, బోగులునుజాలజన్నిదంఁబులునుగొడుగు

గిండి చెంబును గల్గి ముంగిటికి వచ్చి, నిలిచె వడి నొక్కనాఁడెంపుఁ నేలవేల్పు. 60

చ. నిలిచినఁ జూచి గొల్లదొర ♦ నిండినబత్తిని గేలు మోడ్చి య

బ్బలియుఁ దొసంగుదీవనలఁ ♦ బల్లఱుఁ గైకొని గొప్పతమ్మికెం

పులు గదియించినట్టిజిగిఁపు తడిముక్కలిపీటమోఁడ ని

చ్చలముగ నుంచి పూజ లిడి ♦ చయ్యన నాతనితోడ ని ట్లనున్.

61

తే. పుడమిదయ్యమ! యెందుండిఁవెడలి వచ్చి, తిటకు రాఁగర్జమేమి మాకెఱుఁగఁజేయు

మచ్చుమిముబోఁటిపెద్దలు ♦ వచ్చుటెల్లఁ, దోడుతోడ నె మేలుచేఁకూడఁ గాదె ?

తే. అనుడు నగ్గొల్లతేనిఁ గన్గొని కరంబు, సంతసంబున నలరి యజ్జన్నిగట్టుఁ

గొలముతలమానికము తనఁవలఁతితనము, గనఁబడఁగ నిట్టులని చెప్పఁగఁదొడంగె.

బ్రాహ్మణుఁడు కృష్ణునిలీలలం దెల్పుట.

క. విను నీకు బావ యగునం,దునిచెంగటనుండి యెమ్మెతో నీకడకుం

జనుదెంచితి నబ్బలిదుఁ, డనుపఁగ మీసేను మెల్ల ♦ నారయుకొఱకున్.

64

క. కడు నిడుమలఁ బడి వా రి, ప్పడు మునుపటి నెలపు వదలి ♦ పోకు మిగులంగం

దొడుకులకు బృంద యనియెడు, నడవికిఁ గాఁపురము వచ్చి ♦ రలజడి మీఱన్.

65

క. మిగులఁ గడగండ్లఁ బడియుం, దెగకయ వా రెల్ల నిపుడు ♦ నీమేనల్లుం

డగుకటివేలుపుకతమున, నొగి నునుఱులతోడ నిల్చి ♦ యున్నారనుమి.

66

తే. అతఁడు గావించుకర్ణంబులరయ నొక్క, మోము గలిగినమానిసిఁయేమిదైలుపు

మీఱఁగా నాటుగైదాఱు ♦ నూటుపదులు, నోళ్లు గలవారికిని బూని ♦ నుడువరాదు.

క. విను సిరిమంతుఁడు కడువ్రేఁగున నడరెడుపుడమిపడఁతి ♦ కొఱకును జేజేల్
మునువేఁడుకొనిన మానిసి, తలము గనినవెన్నుఁ డతఁ డెదం బరికింపన్. 68

క. ఆచంద మెల్ల దిటముగ, నీచెవులకుఁ దనివి దీఱ ♦ నే నెఱిగింతున్
రాచపను లిపుడే తలఁపం, జూచుకొనక యాలకింపు ♦ స్తుక్కనితెలివిన్. 69

నీ. మును సోఁకుమూఁకల ♦ మోవ నోపక నేల, చేడియ దలఁకి జేజేలఁ గూడి
చదువులవేలుపు ♦ మొదలు వెన్నునిచెంత, కరిగి చాఁగిలి మ్రొక్కి ♦ సరగ తేచి
యాయన కత్తెఱం ♦ గంతయు నెఱిగించి, జియ్య యిప్పని జాగు ♦ నేయఁ బోక
కావింపవే యని ♦ కడువేఁడుకొనిన న, వ్వేల్పుల కవ్వేల్పు ♦ వెరపు దీఱ

తే. నిప్పని యొనర్తుఁబొండుమీఠిరిండ్ల కనుచు, ననిచి ననిచినకూర్చితో ♦ నపుడు తొగల
యనుఁగుకొలమున వనుదేవుఁ ♦ డనెడుదొరకుఁ, గొమరుఁడై పుట్టె నెంతయుఁ ♦ గొమరు

ఆ. పుట్టి కంసుఁ డనెడు ♦ నట్టిరాకాసుల, తేనివలన నూడు ♦ తోనె పూని [మిగుల.
నందునింటఁ జేరె ♦ నందునియిల్లుటా, లగుయశోద పాపఁ ♦ డనుచుఁ బెనుప. 71

తే. అత్తెఱంగునఁ బెనుచు చున్నంత నొక్క యెడను బూతన యనుపేర ♦ నడరు పెరను
నల్లఁద్రావుడుఁబడఁతి మ ♦ త్తిల్లి చేరి, విసపుఁబా లిడఁ గని దాని ♦ యునుఱుగొనియె.

ఆ. దండఁ గొండపోల్కి ♦ నుండుచో నొండెడ, దండితనము మీఱ ♦ నండగొనక
పిండిపిండిగాఁగ ♦ రెండుకాళ్ళులఁ దాచి, దండిబండిపాలను ♦ దిండిఁ జెండె. 73

క. దొరఁకొని తనుఁ బొదివి కడున్, సరగను జదలికిని నొగిని ♦ జనుబేరజపుం
గరువలిబలుతొలుజేజే, నరుదుగ గుదెతాల్పువీటి ♦ కనిచెం గడిమిన్. 74

నీ. బుడుతకల్వలవిందుఁ ♦ బోలునెన్నొసలిపైఁ, జెలువపురాచేక ♦ చిందులాడ
మొలఁ బట్టుదిండుపైఁ ♦ జెలు వొందుగంటల, బంగారు మొలత్రాడు ♦ రంగు లీన
నెడఁ గ్రొత్తపులిగోరు ♦ లొదవినపతకంబు, బలుము త్తియపుసరం ♦ బులును బొదలఁ
జేతుల రతనంపు ♦ జిలుఁగుటుంగరములు, మురువులు నెనలేని ♦ మురువునూప

తే. మెట్టదమ్ములనందియల్ ♦ బిట్టు మొరయ, దిట్టతనమునఁ జెల్లరేగి ♦ పట్టపగలె
నెట్టుకొని యెల్ల వ్రేతల ♦ నట్టులందు, గుట్టు లరయుచు మెలఁగు న ♦ పప్పట్టి మఱియన్. 75

నీ. తలిరుఁబాయపుముద్దుఁ ♦ జెలువలఁ గనుగీటి, వలరాచపనులకు ♦ వలసి పిలుచు
జల్ల లవ్వుఁగఁ బోవు ♦ గొల్ల కొమ్మ నడ్డు, కొని సిగ్గు తెడలించి ♦ యెనసి కేరు
మగలతో నిదురించు ♦ మగువల మఱపించి, మగచెయ్య లొనరింప ♦ మడిఁ దలంచు
నారాటమునఁ బొంగి ♦ నీరాటరేవులఁ, గాంచి కన్నెల బల్కిఁ ♦ గవయఁ జూచుఁ

తే. జిన్నపాపలఁ గూడి బల్తున్నరకల, నన్నిగీముల సన్నక ♦ సన్నఁ దూటి
యున్నమీఁగడపెరుఁగుపా ♦ ల్వెన్నజున్ను, లన్నియును గొల్లనాడున ♦ వ్వన్నెలాఁడు.

సీ. వెనుమిన్కుఁగొనత్రోవఁలను మెలంగెడు తేఁడు, చెలఁగి వేఱతలయిండ్లఁ మెలఁగుచుండుఁ
 గోరి నిరాబారు ఁ లారసి కనలేని, బలియుండు గొల్లలఁ ఁ బాయ కుండుఁ
 గడఁగి జన్నపుఁదిండ్లు ఁ దొడరఁ ద్రిమ్మరుప్రోడ, కుట్టలగమితోడఁ ఁ గూడి యాడుఁ
 గలిమిపూఁబోఁడితోఁ ఁ గదిసి కేరెడుమేటి, గొల్లకన్నియలతోఁ ఁ గూడి కేరు
 తే. లెక్క లిడరానిరాయంచఁజక్కిజోరు, గ్రుడ్డుఁబనఁటులు నిండారుఁగొప్పబొజ్జఁ
 బూనుపెనుదంట వేఱపల్లెఁలోనఁగల్లు, జున్ను పెరుఁగులు మ్రచ్చిలిఁజుట్టుచుండు.

వ. అంత.

78

క. బిట్టలిగి వ్రేత లొగిఁ దన, రట్టడిచందములఁ దెల్పిఁరాయిడి వెట్టం
 గట్టలుకఁ దల్లి తోలం, గట్టిన వడి నేఁగి వడ్డిఁకవ పెకలించెన్.

79

ఆ. అట్టియావడులకు ఁ బిట్టు గాలిసి గొల్ల, లెల్ల బృందలోనిఁకిపుడు నేరి
 రందు విసపుపూఁకుఁలై యున్నచెడుగురే, ద్రిమ్మరుల నడంచితమికంటి.

80

సీ. బంగారుఁదగటుదుఁప్పటి బిగ్గ మొలఁ జుట్టి, కేలఁ జొక్కపుఁబిల్లఁఁగ్రోలు వట్టి
 పెంపారుబలు నెమ్మిఁపించె మాదలఁ బూని, చెవిని జీఁకటిమ్రానిఁచివురు దుటిమి
 సొగసుగా నొసలఁ గఁస్తరిబొట్టు సవరించి, క్రొన్ననసరము లఁక్కున నమర్చి
 గురివెందపూసపేఁరొరయ సంసిటఁ గట్టి, సన్నంపునెలగోలఁచంక నిటికి

తే. చెలిమికాండ్రనుగూడి నిఁచ్చలము మీఱఁగడఁకతో నాలకదుపులఁగాచుకొనుచుఁ
 గొమరుదళుకొ త్తననయంబుఁజమునపొంత, మెలఁగు నెనలేనిహఁయల నఁమ్రేటివేల్పు

తే. మరుని రేతేని జేజేలఁవొరకొమరునిఁ, బూప నెలతాల్పుచెలిపట్టిఁబోలఁజాలు
 వానిచెలువంబు నుడువులఁతేని కైవఁ, బూని దిటముగ వాక్రువ్వఁబోల దెందు.

సీ. తెలిదమ్మి తేకులఁదెగడుకన్నులవాఁడు, తొగల నెచ్చెలి నేలు ఁ మొగమువాఁడు
 మించునందముమించుఁమెఱుఁగుఁజెక్కులవాఁడు, కొదమతేఱుల గేరుఁకురులవాఁడు
 మెట్టదమ్మలపొల్పు ఁ మెట్టుమెట్టలవాఁడు, తరఁగఁచాలు నదల్చుఁతఱులవాఁడు
 వలుఁద చిందము నెగ్గుఁపలుకుకుత్తుకవాఁడు, జడలమెకంబుఁ బోల్పుడుమువాఁడు

తే. మొల్ల మొగ్గల నెనయుపఁల్తానలవాఁడు, పొదలుచిగురాకు దొరయుకెఁబెదవివాఁడు
 తొలుమొగుత్వేగ తరుముమైఁచెలువువాఁడు, చెన్నుగలవాఁడు వలతేనిఁగన్నవాఁడు.

కుంభకునికనుసన్నచే నీల బ్రహ్మణునకు మ్రొక్కుట.

క. అని యితైఱుగునఁ బాఱుఁడు, వినిపించిన గొల్ల తేఁడుఁవేడ్కలు మదిలో
 నన లెత్తఁగఁ దనమ్రొలం, గనుపట్టుననుంగుఁబట్టిఁగనుఁగొల్పుటయున్.

84

సీ. కొదమతు మ్రేదదిమ్మఁనదలించుముంగురు, ల్నొసలిపై ముసరి తుంపెసలు గూయ
 జిలుఁగుఁబయ్యెదలోనఁదులకించుకోడెచ, న్నొగడలు డాఁగురుఁమూఁత ఖాడ

గొప్పపిఱుందువ్రేఁగునఁ దడఁ బడునడల్, గుడుగుడుగుంచ మింపడర నాడ
మురిపంపునగవులుఁ ముద్దులేజెస్కులఁ, బొదలుచు వెన్నెలఁప్రోవు లాడ
తే. గొనములకు నెల్ల నాటపట్టనఁగఁజాలి, జాళువాబొమ్మపోల్కి నఁన్నేలవేల్పు
జింకతాలుపుచెంగటఁజేరియడుగుఁ, దమ్ములకుమ్రొక్కులిడియున్నఁకొమ్మఁజూచి. 85
క. పలుతెఱఁగులదీవన లిడి, వలనుగ నత్తమ్మిచూలిఁవంగడపుంజా
బిలి యలఁజేనిం గని యి, చ్చెలి యెవ్వరిపడుచు తెలియఁజెప్పము దీనిన్?. 86

{ నీలకుఁ దగిన వరునిగుఱించి బ్రాహ్మణుఁడును }
గుంభకుఁడును మాటాడుట.

క. ఆరచేతివ్రాలు చూచిన, దొర యెందును లేనిదొడ్డఁదొరఁ జేకొని బల్
సిరుల నిరవందగల దీ, విరిఁబోడి జగంబు లెల్లఁవిరివిగఁ బొగడన్. 87

తే. గొప్పకన్నులు నిడువాలుఁగురులుఁ జెలఁగు, కొనుఁ గెంజాయ నలరుకేల్లవయు నడుగు
లును మొనల్లలపలుచాలుఁపును దనర్చెఁ, గన్నియలమిన్న కివియె మేల్పిన్నెవన్నె. 88
చ. అనుటయు బాఁపయ్య కతఁడర్చిలి నిట్లని పల్కె దేవరా!
విను మిది నాదుపట్టి కడుఁవేడుక నెప్పుడు నీల యంచు నీ
గొనముల పోకఁ బిల్తు మిదిఁగో నిపు డీననఁబోడి కంద మా
పెనిమిటిఁ గూర్చి సొం పలకఁబెండ్లి యొనర్ప మదిం దలంచెదన్. 89

క. ఈకన్నియకుం దగునొక, రాకొమరుని నరసి నిబ్బరంబుగ నిపుడే
మా కెఱిఁగింపుఁడు తెలియ, న్నికుం గనరాని దొకటిఁసేలం గలదే? 90

క. నందుఁడు మాకుఁ గాదిలి, బందుగుఁ డాతనికి నొజ్జఁబాఁపఁడ వగుటన్
డెందమునకు నీపలుకులు, పొందుగఁ బ్రాబల్కునుడువుఁపోలిక సుమ్మి. 91

చ. కొలమును గల్గి తాల్చియునుఁగూర్చియుఁ దెంపును జవ్వనంబునుం
జెలువము విద్దెయున్ గొనముఁజేవయుఁ బ్రోడతనంబుఁ దెల్వియుం
గలిగినపిన్నపాపనికిఁగన్నె నిడం దగు నంచుఁ దీర్పరు
ల్యలునుదు రట్లు గావున వలంతికి నీ కింకఁ జెప్ప నేటికిన్?. 92

తే. అనిన నతఁ డాతనికి నిట్టులనుచుఁబలికె, వినుము నాయఁడ! నామాటఁవీనులలరఁ
జేర్చి నీకన్నియకుఁ దగుఁపెండ్లికొడుకు, వెన్నతెక్కలికాఁడైనఁవేల్పునుమ్ము. 93

క. వానికి నెనయగువాఁ డెం, దైన న్నతి కలఁడె పుడమిఁనటుగాకయు నీ
మేనల్లుం డతనికి ని, చ్చానం బెండిలి యొనర్పఁజను నరయంగన్. 94

మ. వెడఁగుంజాడలఁబోక నాపలుకు నీవీడ్దోయి కింపైనఁ దెం
పడర న్నెన్నుని కిమ్ము కన్నియను నెయ్యం బొప్ప నీవొప్పుగా

- నుడువు లేయని కేల డెండమునఁ గన్న్తో మైన్న నీ కిప్పుడా
నుడివాల్దాలువుకన్న వేలు కలరేఁచుట్టంబు లేవంకలన్ ? 95
- క. కావునఁ గొడుకక కటిమై, దేవర కీకన్న నిమ్మఁజిరమగుచుదితో
నావుడు నాతం డట్టుల, కావించెదఁ జుమ్ము వేడ్కఁగడలుకొనంగన్. 96
- తే. నేలవేలుస ! నందునిఁప్రోలి కరిగి, యన్నితెఱఁగుల నతనికిఁవెచ్చునికిని
గన్నెలా గెల్ల నెఱిగించిఁకర్జ మివు, నేర్పు మెఱయంగ వడి సనుఁకూర్పవయ్య.
- క. నీకుం జెప్పెడిదే మిఁక, నీకర్జపువ్రేఁగుఁ బూనిఁయేఁగుము నుతి మీ
రేకద మముబోఁటులకుం, గైకొని మేల్పనులు కూర్పఁగఁదగువారల్. 98
- తే. ఆనుదుఁబెనుమానికములు దాఁపినవెడంద, పతకమును దావళంబునుఁబసిఁడియుంగ
రములుఁ బ్రోఁగులుఁ బట్టుఁబుట్టములు మొదలు, గలుగు తొడవులు గడు నుడుఁగర
చ. పనిచినఁ దద్దయుం బొదలిఁపఁటెడువేడ్కలవెల్లిఁ బెల్లుగా [లాసంగి.
మునుఁగుచు నేలవేల్పుతలఁముందరిపల్లియ కేఁగె గొల్లఁడున్
గొనకొని ముద్దుఁ గన్నియకుఁగోరినయట్టిమగండు గల్గె నం
చును దనయాలుఁ దాను నెదఁజొక్కుచు సోలుచు నుండె నెంతయున్. 100

నీల కృష్ణునియందు వలపుఁగొని తనలోఁ దలపోసికొనుట,

- తే. అంత నీలయుఁ దనతండ్రిఁచెంత మిగుల, సంతసంబునఁ బంటవఁలంతివేల్పు
దొంతరగ నన్న కటివేల్పుఁవంతలెల్ల, మంతనంబునఁ నలఁచుచుఁన్నంతఁ బొగిలి.
- ఉ. ఎన్నఁడు నూతు ముజ్జగముఁలేలెడువేలుపుమోమాఁదమ్మి నిం
కెన్నఁడు విందు వీరుఁగవఁకింపుగ వెన్నునిముద్దుఁబల్కు లా
వన్నెలప్రోకయాదలనుఁవావిరిఁ బల్లెలిముత్తియంపుఁబ్రా
లెన్నఁడు నింతు నింతు లపుఁడెంతయు నెమ్మిని సంతసిల్లఁగన్. 102
- సీ. వెన్నునిచిటునవ్వుఁవెన్నెలల్ పర్వక, వలపుఁబెంజీఁకటుల్ దొలఁగఁగలవె ?
గుడునుఁగైదువుజోదుఁసుడివాన గురియక, కడువిరాలపుటగ్గి యడఁగఁగలదె ?
కటివేల్పుచూడ్కిఁజక్కర లుబ్బి పాఱక, బలుగ్రచ్చుఁబైరులు పండఁగలవె ?
మలతాల్పుమెయిచాయఁనుబ్బులుగ్రమ్మక, యెదకాఁకపెన్నెండవదలఁగలదె ?
- తే. సోఁకుమాఁకలగొంగ మెఁచ్చుగనుదాళి, బొట్టు మాసికతోఁగూర్చిఁపొసఁగ నలుతఁ
ద్రాడు గట్టక సొగసెల్లఁఁజటిమి యొడల, వ్రేలువలగాచబలుబూచిఁవీడఁగలదె? 103
- క. తొలునోములమే లిప్పుడు, వలనుగఁ జేకూడవలదెఁవన్నెలగని యె
యలరెడువలమరితాలుపు, చెలిమి వెసం గలిగి యెల్లఁచెలులుం బొగడన్. 104
- సీ. పులుఁగుడాల్వేల్పుకెంఁదలిరువాతెఱతేని, యలుగోల నెన్నఁడుఁగలుగునొక్క !
తమ్మిసొక్కిటిమేటిఁతోమ్మునఁ గులుకుగు, బ్బలు చేర్చ నెన్నఁడుఁగలుగునొక్క !

చుట్టుఁగైదుపుజోదు ♦ మెట్టదమ్ములఁ గేలుఁ, గననొత్తనెన్నఁడు ♦ గలుగునొక్కొక్క !

చిలువపానుపువాని ♦ తళుకుఁజెక్కులముద్దు, నైకొననెన్నఁడు ♦ గలుగునొక్కొక్క !

తే. వలపు గులుకంగఁ బసిఁడిదు ♦ వ్యలువతాల్పు, మేనగొజ్జెఁగఘానీటి ♦ మెఱపుటింపుఁ

గప్పరంబు జవాదియుఁ ♦ గలిపి యిడ్డ, కలవ మలఁదఁగ నెన్నఁడు ♦ గలుగునొక్కొక్క. 105

ఉ. వెన్నునిచెంత నప్పుడమి ♦ వేలుపుచూనిక మేమి దెల్పునో

చెన్నుగ నన్నియుం దెలిసి ♦ చెల్వుఁడు దా నెటుగాఁ దలంచునో

క్రొన్నెలతాల్పుచు ద్దియను ♦ గూర్చి యొనర్చిననోము లిప్పుడే

వన్నెను బండునో నలువ ♦ వ్రాతతెఱుం గిఁక నెట్లు లుండునో. 106

క. చెలువమును జవ్వనంబును, జెలిమియు నెఱజాణతనము ♦ సింగారంబుం

దలఁపున మెలఁగెడుగొనమును, గలకుగఁ దెనలేనితోడవు ♦ గద తొయ్యలికిన్.

చ. ఎడపక రేయియుం బగలు ♦ నెమ్మెల నమ్మలతాల్పుఁ గూడి పూ

వడిదపుజోదునిబ్బరపు ♦ టాలమునం దమి హెచ్చ నొచ్చె మె

య్యెడలను లేనిబల్తాయలు ♦ నిమ్మగఁ గోయనుఁ జాలఁ బోడై

యడరెడుగొల్లక న్నె లహ ♦ హా తొలుబాముల నేమి నోచునో. 108

నీ. తెలిదమ్మికంటినా ♦ తెఱ యాన ముం దెంత, పెనువెంతఁ గుందెనో ♦ పిల్లఁ గ్రోవి

రక్కసిగొంగపే ♦ రక్కున వ్రాలునం,దుల కేమి నోచెనో ♦ తొలసిపేరు

సిరితేనినిద్దంపుఁ ♦ జెక్కులబ్బఁగ నెంత, గొలిచెనో మును గొండ ♦ గోగుఁబువ్వు

లాలకాపరిమేన ♦ నలరంగ నేమేలు, సలిపెనో హొంబట్టు ♦ సన్నసాలు

తే. చుక్కినాల్దాల్పుననుఁగునై ♦ వోడుమ్రాలఁ, దొడరి యనయంబు నాడంగఁ ♦ బడసినట్టి

• పురిపులుఁగు మొత్త మెనలేని ♦ పున్నియంబు, లేమి చేసెనొ నెగకంటి ♦ సామిఁ గూర్చి.

చ. దిట మగుచెల్వమున్ గొనముఁ ♦ దేజును గల్గినముద్దుగుమ్మకుం

దటుకున నొక్కపాలసునిఁ ♦ దారిచి బిగ్గర నంటఁ గట్టి చొ

క్కట మగునేపు వాని కొక ♦ గ్రద్దటిజాడలచేడెఁ గూరుచుం

గటకట తమ్మిమాలి కొఱ ♦ గాములు బాములు గాఁ దలంచెదన్. 110

నీ. ముసిఁడిమ్రోకునఁ బండ్లు ♦ పస మీఱఁ గల్గించి, యించున కేల పుట్టించఁ డయ్యెఁ

బిల్లగడ్డకుఁ దావి ♦ పెల్లుగా నొనగూర్చి, కుందనంబున కేల ♦ కూర్పఁ డయ్యెఁ

బందిపెంటికి నైదు ♦ పదియుఁ గూనల నిచ్చి, పొసఁగ నేనిక కేల ♦ యొసఁగఁ డయ్యెఁ

గాకిపిట్టకుఁజాలఁ ♦ గడలేనిబ్రదు కిడి, చిలుకకుఁ దడ వేల ♦ చేయఁ డయ్యెఁ

తే. గొలముకొఱత గరాసుల ♦ కలవిగాని, దొరతనము గూర్చి కడుబల్లి ♦ దుల క దేల

తిరిప మెత్తంగఁ జేసె న ♦ ద్దిర కరంబు, వింత లయ్యెను జదువుల ♦ వేల్పుపసులు. 111

ప. అని మఱియును.

112

తే. పాలమున్నీటిగారాపుఁబట్టినుగఁడు, వేడుకలు మీఱ ననుఁ బెండ్లిఁకూడెనేని

గొప్పచింబోతుకదుపులఁగూర్చి నీకుఁ, గావువెట్టింతుఁజుమ్మి యోగంగనమ్మ. 113

తే. పూని యకాదలఁ దలఁ బ్రాఁవోసి తాళి, బొట్టు మరుతండ్రి తనమెడఁగట్టెనేని

వెండిపువ్వుల నపరంజిఁవిరులచేతఁ, జెలఁగ నించెదఁ గోయోఁచిలువతాల్పు. 114

క. తనతలపై వడి బల్లిదుఁ, డను వొప్పగఁ గ్రొత్తము త్తియపుఁదలఁబ్రా లోవ్వి

సినఁ దఱుఁగనియుండ్రంబులు, వెనకయ్యా నీ కొసఁగుదుఁబ్రదులనిబత్తిన్. 115

క. అని యెడ యొదవనికోర్కుల, మునుఁగుచు నిలువేలుపులకుఁమ్రొక్కుచు నాకొగ్గి

న్ననఁబోఁడి పలుతెఱంగులఁ, దనలోనం దా నెయ్యపుడుతలఁచుచు నుండెన్. 116

తే. అనుచునుగ్ర శ్రవసుఁడింపుఁపానర నెల్ల, తపసిఁతేండ్లకు నెఱిఁగింపఁదనివి సనక

వార లవ్వలికతయునువలను మీఱఁ, దెలుపవే యని సడ్డతోఁబలుకుటయును.

అ మత్తిగిల్లుసత్తుఁగి తత్తత్తడి నెక్కి, మిత్తి మొత్తి సత్తి నత్తి బత్తి

బత్తి రిడిన ముత్తిబుత్తులు రెండును, నొత్తిగుత్తగట్టుచుండు తేడ. 118

ఉత్సాహ. మొలను దోలుఁ దలను జాలుఁమొనలవాలు నిండువె

న్నెలలఁ బోలునొడలిదాలునీటు దేలుచిల్కమైఁ

జెలఁగునాలు మలను బ్రోలుఁజెడని మేలుఁ గల్గి ని

చ్చలును సోలుకొనుచుఁగ్రాలుఁజగము లేలువేలుపా.

గద్యము. ఇది శ్రీనుదుమారచుణకరుణాకటాక్షనిరీక్షణసంలభసరసకవితాసామ్రాజ్యధురం

ధర ఘనయశోబంధుర కాండిన్యసగోత్రపవిత్ర కూచిమంచి గంగనామాత్య పుత్త్ర

బుధజనవిధేయ తిమ్మయనామధేయ ప్రణీతం బైననీలానుందరీపరిణయం బనునచ్చ

తెనుఁగుఁ బ్రబంధంబునందుఁ ప్రథమాశ్వాసము.

శ్రీ రస్తు.

నీలాసుందరీపరిణయము.

ద్వితీయాశ్వాసము.

క. సిరుల నిరవొందుగట్టుల, దొరకూరిమిపట్టిఁ గూడి ♦ తోరపుహొయలం
దిర మగు నెమ్మిం జెలఁగుచు, సరిమీతినవన్నెకాఁడ! ♦ జగములతేఁడా ! 1
తే. విను నిరాబారితేండ్ల కవ్వెట్టచెవుల, తపసిరాయఁడు దనదుడెం ♦ దంపుఁదమ్మిఁ
గ్రమ్మకొను వేడ్కనవ్వలికతముఁజాల, నెలమి నెఱిఁగింపఁ గాఁబూని యిట్టులనియె.

బ్రాహ్మణుఁడు నందునితో వివాహవార్తను మాటాడుట.

ఉ. బల్లిదులార! నందుఁ డనుప న్తును వెళ్లి నజన్నిగట్టు వ్రే
పల్లెకు సంతసంబు మదిఁ ♦ బర్వఁగఁ గ్రమ్మఱ బోయి వేగ యా
గొల్లకొలంపుఁబాల్కడలి ♦ క్రొన్నెలఁ గన్గొని వాని కెంతయుం
దెల్లమి గాఁగ నిట్లనుచుఁ ♦ దెల్పఁ దొడంగెను నేర్పుపెంపునన్. 3
క. ఒడయండ! నీదుపంపునఁ, గడువడిఁ జని నీమఱందిఁ ♦ గనుఁగొని యతఁ డ
య్యెడ నిడుపూజల నెంతయు, నడరఁగఁ గైకొని కరంబు ♦ సర్తిలి మీఱన్. 4
ఆ. అతనిసేమ మెల్ల ♦ నరసిఁపిదప మీ, సేమ మతని కెఱుఁగఁ జెప్పి మేలి
రతనములఁ దనర్చు ♦ రవణమ్ములను బట్టుఁ, బుట్టములను మిగులఁ ♦ బుడుకు లంది. 5
క. వచ్చు నెడం దనకన్నియఁ, దెచ్చి యతం డెదుట నిలిపి ♦ దీనికి నెన యై
మెచ్చు గను పెండ్లికొడుకును, నిచ్చలముగఁ దెల్పుచునుచు ♦ నెఱిఁ బఱుటయన్. 6
తే. నీకు మేనల్లుఁ డగువెన్ను ♦ నికి నొసంగు, చాన నని పల్క నతఁ డంత ♦ సంతసిల్లి
వేయిదెఱఁగుల మీ కిది ♦ విన్నవించి, కర్ణ మొన గూర్పు మని కోర్కి ♦ గదురఁ బల్కె.
క. కుందనపుబొమ్మపోలిక, నందంబుల కెల్ల నిక్క ♦ యగునమ్ముద్దుం
గెందలిరుఁజోడిఁ బెండిలిఁ, బొందుగనొనగూర్పు పసిఁడి ♦ పుట్టము దొరకున్. 8
తే. తడయఁ బనిలేదు మేల్పనితగినచోటఁ, తగిన నొనరింపు మనుచుఁ బెద్దలు గడంగి
యాడుచుందురు గావున ♦ నతనితోడ, వియ్యమందంగఁ దగుఁ జుమ్మ ♦ వేయు నేల? 9
క. అని బాఁపనయ్య యితైఱఁ, గున నేర్పున విన్నవంప ♦ గొల్లల తేఁడ
ప్పని కియ్యకొని కరంబును, దనసుదిఁ గడలేనివేడ్కఁ ♦ దనరుచు నుండెన్. 10

కృష్ణునికి బ్రాహ్మణుడు నీలకు నర్తించి తెల్పుట.

తే. పాటుఁ డపు డెదఁ గడుఁబెంపుఁమీఱ నెలమి, నాలకాపరికడను దాఁకుంగఁ జేరి
సంతసంబున నతనితోఁనంత కంత, కింపు దళుకొత్త మెల్లన ఁ నిట్లు లనియె. 11

సీ. విను సామి! నీతండ్రిఁపయ్యన నీమామ, యగునుంభనునియింటిఁ కరుగుదెంచి
యతనిసేమం బెల్ల ఁ నారసి మీసేను, మెలమితో నతనికిఁ ఁ దెలియఁ జెప్పి
యమ్మేటి యిడుమానిఁకమ్ములు సొమ్ములు, పలువలుఁ గైకొని ఁ వచ్చునెడను
దనముద్దుఁబట్టి నీలను దోడితెచ్చి యెం, తయు నెమ్మి దీనికిఁ ఁ దగినపెండ్లి

తే. కొడుకుఁ బెల్లు మలంచు నకఁ గూర్చి నడిగి

మిమ్ముఁ జెప్పిన నతఁ డపు ఁ డెమ్మె నలరి

నందునకు మీకు నెఱిగించి ఁ పొందు మీఱ

నయ్య! యిప్పని యొడగూర్పు ఁ నునుచు వేఁడె. 12

తే. జాను మీతినచానయు ఁ మేనమామ

కూఁతురును లేతపరువంపుఁగుబృతఁకును

నెనరు కదిసిన దగుటను ఁ నీకు దాని

కోర్కు లివురొత్తఁ దవులుకోఁ ఁ గూడు నొడయ! 13

క. అకన్నియసోయగ మా, రాకానులనూడ! పాఁప ఁ రాకొమ్మలయం

దేకడ నరసిన లేదు ను, మీ కడను యిఁ కేల తెల్పు ఁ మీకడ మఱియన్. 14

అ. చామమామగోము ఁ చందమామను గెల్వఁ జాలు మేలుతేనె ఁ జాలుఁ బోలు

గలికికులుకుఁబలుకు ఁ లలవెలందుక గొన, బారునారు లేటిఁబారుఁ గేరు. 15

ఉ. చిందము చందమామ నుడి ఁ సింగము రిక్కలు నువ్వుఁబువ్వు మేల్

చెందోవ లద్దముల్ చివురు ఁ చిల్వ మొగు ల్లఁగ ల్లొన ల్లన

ల్కందన మంచబోదలును ఁ గుబ్బలులు న్నగతొలఱిన్నెలుం

బొందుగఁ గూర్చి యమ్మెఱుఁగుఁబోడిని నల్వ యొనర్పఁబోలుఁ బో. 16

సీ. అడుగులు చెందోవ ఁ లారు తుమ్మెనబారు, కన్నులు వాలికఁగండుమీలు

కుత్తుక చిందంబు ఁ గుబ్బలు జక్కవ, ల్మెమ్మోము విరిదమ్మి ఁ నేలులు నాఁచు

నగవులు నురువులు ఁ నడలు రాయంచలు, మ్రుక్కులు తరఁగలు ఁ పొక్కిలి నుడి

మీఁగాళ్లు తాఁబేళ్లుఁమెఱుఁగుఁజేతులు తూండ్లు, చెన్నారపిఱుఁదులుఁదిన్నియలును

తే. గాఁగ ననయంబుఁ బలుసోయఁగంపుఁగొలఁకు

నాఁగ నలు వొందు నయ్యెలఁనాఁగబాగుఁ

బొగడ నలవియె పలుకులఁపొలఁతి కైనఁ

జిలువదొరకైన మఱియు నన్నలువ కయిన. 17

అ. కెంపుఁ బెం పడంప + సొం పగువాతెఱ,మిన్నుఁ జెన్ను నెన్నుఁ + గన్నెనడుము
మీల నేలఁ జాలు + వాలుఁగన్నుంగవ, తేటిదాటు మీటు + బోటికురులు. 18

చ. పలుకులఁ దే నె లూరు మెయి + బంగరునిగ్గులు దేఱుఁ జూపులం
దళుకులు మీఱుఁ జెక్కులను + దద్దయు ముద్దులు గాఱు మోమున
న్వల పలరారుఁ గ్రొమ్మెగులు+వన్నియఁ గేరును గొప్పుతీ రహా !
చిలుకలకొల్కిసారు నెఱిఁ + జెప్పఁగ నల్వకు నైనఁ దీరునే ? 19

సీ. ఎలనాఁగతుఱుమున + కెనగాక తుమ్మెద, కొదమకూటువులు పల్వోదలు దూఱెఁ
జానవేనలితోడ + సరిగాక యొడలిచూ,పులదొరరతనముల్ + పూరిఁ గఱచె
ననఁబోడినునుఁగొప్పు+నకు దీటుగాక ని,చ్చలును జీఁకటులు మా+లలను డాఁగెఁ
గడుముద్దుగుమ్మక్రొమ్మడితోడ దొరగాక, తొలునుబ్బుతుటుములు+మలలఁ బట్టెఁ
తే. జూపఱకుఁ గొలఁదికి మీఱు+సొంపు నింపుఁ,బెంపుఁ గలయలచెలిచెలు+వంపు నెఱుల
గుంపునకు జోకగాక ని+ద్దంపునాఁచు, జొంపములు నీటఁ బడుఁ గడుఁ+దెంపుచేసి.

తే. మగువ మొగమున కెన గాక +మిగులఁ బొగిలి
తొగలచెలికాఁడు పదియాఱు+తునియ లయ్యె
సిరుల కిర వగునె త్తమ్మి+విరి దలంకి
య్యెయ్య నొయ్యన వేమాఱు + వ్రయ్య లయ్యె. 21

క. పగడము మంకెనవిరియును, జిగురాకును దొండపండుఁ + జెందిరమును సొం
పగుతమ్మికెంపుగుంపుకు, ముగుదని గారంపుఁదొంగరు + మోవికి దొరయే. 22

ఉ. పట్టకముందె క్రొన్ననల+బంతులు గండును గోరు నాటఁగ
నట్టిగ నుండుఁ గొండలును+నైకొన నబ్బక పోవు జక్కవల్
పట్టుగ రాసినం గరఁగి + పారెడు మేలిపసిండిగిండ్లు నిం
కెట్టుగ నీ డనం బొసఁగు + నింతిమిటారపుగుబ్బదోయికిన్. 23

క. కొండలమెండును మారెటి, పండులసోయగము జక్క+వలకూడిక పూఁ
జెండులపసయును బంగరు, కుండలమెఱుఁగు న్వెలంది+గుబ్బల కడఁగున్. 24

తే. ఆలరుపొక్కిటిసొన్నపూ+వలన వెడలి, కులుకుఁజన్మబ్బతమ్మిమొగ్గలకు పాగు
జమిలిముక్కాలికొదమపెం+జాలనఁగ, నలరుఁబోడికి మెఱుఁగారు+నారుదనరు.

ఉ. దానిపిఱుందునందమును + దానిమిటారపుటారుసొరునుకొ
దానివెడందపెండుఱుము + దానిచొకారపుగబ్బిగుబ్బలకొ
దానిజగానిగారమును + దానియొయారపుఁదళుఁజూపులుకొ
దానిమొగంబుఁ గన్న జడ+దారుల కైన విరాళ మెత్తనే ? 25

సీ. పలపులదీవి కెం+దలిరుజొంపముమావి, మరునిపూఁదూపుచే+మంతిబంతి
యిన్నులితలమిన్న + యాణినుతైపుఁగ్రోవ, పండువెన్నెలనిగ్గు+బలుకుఁజిలుక

కపురంపుబరణి నిల్కడఁ గన్నకొమ్మించు, పగడపుఁదీప మేల్పుసిఁడిబొమ్మ
 కొదమరాయంచ కుల్కుమిటారి వన్నెల, గని చొకారపుమానికములమూట
 తే. యాముఁపేనుఁగుగున్న యొక్కయ్యారములకుఁ, దీరుకస్తురిలప్ప సొంపారుపికిలి
 చెండు నాఁగఁ దనర్చి యచ్చెగువుమీఱఁ, దద్దయుఁజెలంగుఁజుమ్మయమ్మద్దుగుమ్మ.
 మ. పలుకు త్వేయు ని కేల యాచేలువ యాబంగారుకీల్పొమ్మ యా
 కులుకుంబాయపుఁగల్గి యావలఁతి యాగొజ్జెంగపూబంతి యా
 యలరుంబోడులమిన్న యాముగుద యాయందంపురాచిల్క యా
 వలపుంగప్రపుదీవి యామగువ యావొల్లంటి నీకే తగున్.

28

తే. చక్కఁదనమునుగొనమును జవ్వనంబు, మక్కువయుఁ బ్రోడతనమునునిక్కువంబుఁ
 దాలిమియుఁ గల్గుసిల్లాలి నేలునాని, కారయఁగ వేల్పురాచప్రోల్లార నేల?

చ. చెలువుఁడ! నీయెడం జెవులు నీచేడఁజెందఁగఁ బెక్కులాగులం

బలుకఁగ నేల? యాతలిరుఁబాయపుటన్నులమిన్నచెల్లి నీ

కలవడెనేని మేలిపదియాటవవన్నెపసిండితోడ వే

ల్పులదొరమానికంపురవఁ బొందుగఁ గూర్చినచంద మాఁ జూమి.

80

తే. ప్రోడలై చూడఁ దగుగొల్ల పూవుఁబోండ్ల, చెలిమి గల దని దానిపైఁదలఁపుమాన
 వలదునుమి! మంచిపనసపండులనొసంగు, జాణలకు మావిషండులుచవియ కావె?

తే. కమ్మవిల్కానిచేతిపూఁగొమ్మ ముద్దు,గుమ్మ నిద్దంపుజాళువాబొమ్మ వలపు
 గ్రమ్మ నిమ్మగుకపురంపుదిమ్మసుమ్మ, కొమ్మ నెమ్మె దలిర్పఁగైకొమ్మ లెమ్మ.

నీలయందలివలపును గృష్ణుఁడు విప్పునితోఁ జెప్పుట.

క. అని పంటవలఁతిజేజే, వినిపించిన నాలకించి వ్రేతలమేల్వఁ

డైన తేనికోర్కు తెదలో, నన లెత్తఁగ నతనిఁ జూచి నగుచుం బలికెన్.

33

ఉ. మందొకకర్ణ మూని చనిముద్దులగుమ్మ నొకర్తు నక్కడం

బొందిక నేసి రాసిరులుపూన్పుచు వేమఱు పీనుదోయికి

న్విం దొనరించి తొ మిగులనేర్పున నోబలునేలవేల్పు ! మే

ల్పొందగఁ మీకుఁ జెల్లుఁగడపొల్పుగ మేల్పును లెల్లఁ గూర్పఁగన్.

84

క. చెన్నొదవెడునన్నవలాఁ, గన్నారం గన్ను లలరఁగన్గొనియెడు మే

లెన్నఁడు గల్గునొకో యని, యెన్నెదఁ జుమ్మయ్య మిగులనెదలో నెపుడున్.

85

నీ. కలికినెమ్మొముజాబిలిరంగు లొదవక, చెలువంపుఁగనుదొవల్చెలఁగు పెట్టు!

సకియనుంగ్మైవిచక్కెర ల్జుట్టుక, వలకాక పెనుదప్పివదలు పెట్టు?

లెలనాఁగబిగికపుంగిలిజోడుఁ దొడుగక, యెద నంటుబలుతూపులెడలు పెట్టు?

కొమ్మసిఁగారంపుఁగొలఁకనం జెలికి,బలువిరాలపువెట్ట దొలఁగు పెట్టు

26711
జా. 2. 1. 2

తే. మెలఁతుకలమిన్ననిద్రంపుఁ మేల్పసిండి, గలుగ కుండిన మదిలోనఁ గాట మగుచు

నిచ్చలును హెచ్చుకలఁక నిఁప్పచ్చరంబు, విడుచు తెటు లింకఁబరికింపఁ బుడమివేల్పు!

తే. కులుకుఁబాయంపుముద్దులఁగుమ్మ గలుగు, సాగనుకానికిఁ దెలుగంటిఁ విగురుఁబొండ్లుఁ
బులుఁగురాచేడియలును జఁక్కులవెలందు, కలును వీనులకంటిచెఁల్వలు నిఁ కేల! 37

క. కన్నియలా గంతయు నిటు, విన్నప్పటినుండి తెలఁపుఁ వేటొకపనిపైఁ

జెన్నలర దెన్ని తెలుగుల, నన్నెలఁతుకఁ గూర్చిఁ బెండ్లియాడెదఁ జమ్మి. 38

తే. జాళువాబొమ్మ కెన యనఁజాలువాలుఁ, గంటి నన్నన్న కన్నులఁగంటినేని

వలవ కున్నను నీకు మేఁల్వలువ లిత్తు, నేలవేలుప ! యిఁక వేయుఁ నేల? వినుము. 39

చ. అని తెలిదమ్మికంటి మదిఁనంటి పెనంగొనుకూర్చి నాడినం

గనుఁగొని జన్నిగట్లతలఁక ట్టపు డెంతయు నుబ్బి సామి ! నీ

కనికర మింత నాపయినిఁగల్గినఁ జాలుఁ గొఱంత యేమి యం

చును వెర వొప్ప నిట్టు లనుఁచుం బొగడంగఁ దొడంగె నద్దొరన్. 40

కృష్ణుని విప్రుఁడు పొగడుట.

దండకము. సిరిసుగఁడ ! నిన్నుం దిరంబొప్ప నప్పఁపతేఁ డట్టిరాయంచవార్వంబుజో

దైన నో రార నగ్గింపలేరన్నచోఁ బిన్న తెల్లెన్నఁగాఁ జాలు వా? రెన్న నోయన్న!

ము. నూశరాకాసిబల్కూటువ ల్లోవఁగాలేక పెక్కప్రేగునన్ లోఁగునమ్మన్నఁబూఁ

బోఁడికై ప్రోపులై కూడి జేజేదొరల్ వేడఁగా వేడబం బొప్ప నివ్వేసమిట్లూని తొ

నీవు గావించుచెయ్యవ లెటిం బూని వాత్రువ్వ నెవ్వారికిం దీరు? మున్నీనుమే నూని

మున్నీరు సొత్తెంచి ప్రాఁబల్కుముచ్చ న్నడి న్నచ్చి నెత్తిమిశ్రాఁజాలి నుబ్బింపవా?

పెంపు రాణింపఁ దొల్వేల్పులు న్వేల్పులుం గూడి పాతేలు వే త్రచ్చువో మేటితామే

టిమై యెత్తి మవ్వంపుఁగవ్వంబుగ ట్టేపున న్వేపునం దాల్పవా ? నేలయెల్లం దగం

గొంచుఁ బెంజిల్వరాటెంకికిం బాటునాజాళువాకంటిరేద్రిమరెన్ జన్నపుంబందివై

క్రమ్మవా? కన్నపట్టికలలిం బట్టి కాటించునవ్వేల్పుసూడేలికం జక్కఁగా నుక్కుఁ

గంబంబునం బుట్టి చక్కాడవా? గుజ్జూరూపూని మూఁడంజల న్నుజ్జగంబుల్ గరంబొప్ప

వాఁడట్టి చాగంపుబల్ రక్కసుం గ్రిందికిం ద్రొక్కవా? గండ్రగొడ్డంట మయ్యేడు

మాటుల్ కడుందిట్టవై గట్టిగా నేలతేండ్లం బడంగొట్టవా? గోతికై కోఁతు లాయెల్లు

లుం గొల్వఁగా నుప్పనంద్రంబుఁ బూఁదోటకాల్వకవలెన్ దాఁటి చాల్పుంచలల్

గల్గరాకాసిఁ బోకార్పవా? నుక్కెవల్ పూని పేరుక్కునన్ రేఁగవా? మ్రాఁకులొఁ

దూటి తొల్వేల్పుఁబూఁబొండ్లబల్ నోము లొక్కుమ్మడిక బన్న మొందింపవా? దొడ్డ

గుట్టంబుపై నెక్కి యుప్పొంగుచుం దుల్వరాపొఁజాలం దీర్పవా ? దేవరా ! నీవెకా

నేలుఁబెద్దవై తద్దయ న్నేయ్యతో న్నుజ్జగం బెల్లఁ బట్టించి వేన్నుండ వైనిచ్చలు న్న

చ్చికం బ్రోచి యామీద ముక్కంటివై తీర్తు వెల్లప్పుడు నీమెయి న్నల్వగుడ్డుంగము
 లేడిపండ్లున్వలెం బ్రోవులై యుండు నీబూటకం బెవ్వరున్నేటుగా నారయన్లేరుగా?
 నిన్నుఁ బేర్కొన్నఁ గన్గొన్న నీబల్లిడంపుంగతల్ విన్న వోసంబులెల్ల న్వెసం బాయు
 నీమెట్టకెందామరం బుట్టి చెన్నారమిన్నేటిసీ రింత మై సోకఁ బున్నెంబు లెన్నే
 నియుంగల్గు నిన్నత్తితోఁ గొల్వఁగా లేక తాటోటులై పెక్కురిల్లాండునుం బండ్లు
 నుం బుత్తడుల్ మేడలు న్నాడలుం గోకలుకొరూకలుకొగొట్టలు న్బట్టలుకొ మేడలు
 న్నోడలుం జూచి వేసారకే కాపురంబు ల్లిరం బంచు డెందంబుల న్నమ్మి తారూరకే
 మేనులం బాసి యామీదట న్దుంతబాబావజీరుండు గాతీంప మీఱకొదొసంగుల్ వెసం
 బొంద వారిం దగం జూచి బిట్టేడ్చుచందంబులకొ రోసి యి ల్వాసి తారల్ల చెయ్య
 ల్విడంగోసి కారాకులు న్దుంపలు న్నెక్కి లోఁ జొక్కుచుం బ్రాతపల్కుంగొన ల్స
 రెనుంగాంచి మే ల్దెల్వితో లోనివెల్లం గనుంగొంచు వేమాలు మైసోల్నిరాబారు లెల్ల
 న్దిటం బొప్ప నికొ గానఁగానేర రెవ్వారికిం గీడు గావింపఁగా నోడి యేకోర్కులు
 న్నీడి నీవైదలం పెప్పుడున్నిల్పి లోఁ దాల్చి దైవాఱఁగాఁ జెయ్యలేమైన నీ కప్పనం
 బంచుఁ బూట ల్వడిం ద్రోచునాబల్లిదు ల్మీకు విందు ల్లదా! నీవు కూర్చిం గనుం
 గొన్నచోఁగాక నే నిన్నుఁ గొండాడఁగా నెంతవాడ నిజం బొప్ప నన్నల్వపు
 న్నీవె వెన్నుండవు న్నీవె ముక్కంటివి న్నీవె జూబిల్లివిం బ్రొద్దవు న్నాడవు న్నీవె
 ప్రాబల్కులు న్నీవె సుంద్రంబులు న్నీవె గట్టుంగమల్మ్రాకులు న్నాకలు న్నీవె కా
 నెంచి ని న్బత్తి నేప్రాద్దునుం గొల్చెదన్.

తే. అనుచుఁ గైవార మొనరించునవ్వలంతి, మన్ను వేలుపుమేల్పంతి + మదికి మీఱ
 వేడ్కలొనగూర్చిసనిచియ+వ్వెన్నముచ్చు, చెలువచెలువం బెపలునుఱుఁ+దలఁచుచుండె.

{ కాలనేమికొడుకు లాఁబోతు లై పుట్టి
 జగములను గాసిఁ బెట్టుట. }

తే. అంతట మిథిలలో + నలకుంభకునియింట, మను కాలనేమికి + ననుఁగుఁగొడుకు
 లగుతుల్వరక్కసు + లాఱునొక్కరు దొడ్డ, యాఁబోతు లై పుట్టి + రచ్చరువుగఁ
 జాట్టువాల్దాలుపు + నూడు లెంతయుఁ గ్రొవ్వి, యెనలేనిలావున + నెల్లకడల
 మెలఁగుచు ససి నెల్ల + మేయఁచుఁ గోడలు, వెలుగులు పెండెము + ల్విఱుగఁద్రొక్కి

తే. దొడ్డిపట్టుల నిల్వక + త్రోవ నెవరి, నెదిరికొమ్ములఁ గుచ్చుచుఁ + గదిసి కోడె
 లేఱులను బొడ్చుచును వడిఁ+దవిలి అంకె, లిడుచుఁబొగ రెక్కియొక్కు న+నడరిరెలమి.

క. బెబ్బులలనైన మార్కొన, నల్బురపుంజేవ గలిగి + యాసతిగిబ్బల్
 నిబ్బరముగ నాఁడెంపుం, గుబ్బుల లిటు లయ్యె నేమి+కో యన నలరున్.

ఆఁబోతులయుపద్రవమును బ్రజలు రాజుతోఁ జెప్పుట.

- క. చెలరేగి యిట్లు లెల్లడఁ, గలయం ద్రివ్వరుచుఁ జాల + గాసి యొనర్పం
దలఁకి పజ లెల్ల నపుడ, గ్గల మగుకడగండ్లఁ జిక్కి + గములై సరగన్. 45
- తే. పనసపండులు దబ్బపం, డ్లనఁటిపండు, లీడపండులు టెంకాయ + లిప్పపూలు
చెఱకుఁగోలు దేనియ + ల్తఱుచుగాను, గొనుచుఁ బఱతెంచిరెకిమినిఁకొలువునకును.
- తే. అరిగి మెల్లన గవనికాఁపయలచేత, నేలికకుఁ దమరాకడ + యెఱుఁగఁ జెప్పి
యతనియానతిఁ గైకొని + వెతలు మఱచి, నగుచు నందఱు గొబ్బినఁనగరుసొచ్చి.
- సీ. మగమానికములక్రొన్నిగనిగల్ దులకింప, బలుతమ్మికెంపుమేల్పసలు నింప
రేరాచటాచాయ + క్రేవల నలరంగఁ, బులుఁగుతాపవృరంఁగులు పొసంగఁ
కఱిరతనంపుఁజొక్కపుసిరు ల్దఱుకొత్తఁ, బగడంపుగుంపు కెంజిగి యొనర్పఁ
దెలిక్రొత్తము త్రియంఁబులదాల్చునాళింప, వెలుఁగురాతాహారంఁగులు వెలుంగ
- తే. మఱియుఁ బే రగునాఁడెంపుఁమానికంపు, గముల నిద్దంపువన్నియఁల్లడలుకొనఁగ
నందముల కెల్ల నున్నిప + ట్టనఁగఁ జాలు, మేలిపని నొప్పుజాళువాఁమేడలోన.
- తే. దొరలుచున్నీలుచెలులుబంఁదుగులు జెట్లు, బంట్లు కబ్బంపుఁగూర్పరుఁల్పాశైగాంధ్రు
గడనచేడియ లూడిగీల్ + గాణ లాజ్జ, బాఁపనయ్యలు దీర్పరుల్ + బలసి కొలువ.
- సీ. బంగారుఁదగటుదుఁప్పటిచెఱంగులరంగు, మేచాయకొకక్రొత్తఁమెఱుఁగు చూప
బలుముత్తియపుఁజొకఁటులదాలు నిద్దంపు, బవిరిగడ్డముమీఁదఁ + జవుకళింపఁ
బూపవెన్నెలఁతేరిఁ + బోలునెన్నొసలిపై, జిలుఁగుఁగఱ్ఱురిబొట్టు + చెలువుమీఱ
సాగసుగా విరిసరుల్ + చుట్టి గట్టిగ నిడ్డ, సిగ పెంపునాఁడెంపుఁసిరుల నీన
- తే. గొప్పరతనంపుఁబలకముఁల్లూలుసుబంగ, రములు మురువులు సింగార + మమరఁబూని
వేడ్కలిగురొత్త రెండవఁకేల్పుఁతేని, కరణిఁ గొలువున్నదొరఁ బొడఁగాంచియపుడు.
- తే. తమరు గొని చన్నసరకు లెంతయును బత్తి, నప్పనముసేసిమిగులజోఁహరులొసఁగి
కేల్లవలు మోడ్చుకొని యొకఁక్రేవ నిలిచి, యెదలఁగొంకుచు వాక్రుచ్చి + రిట్టులనుచు.
- క. దేవర! నీ వీపజలను, బోవఁగ నిన్నాళ్లదాఁకఁ + బొదలుచు మేమున్
తీవి దలిర్పఁగ నెదలో, నేవెఱుపును లేక యుంటి + మెడలనికడిమిన్. 52
- క. ఇప్పుడు నిదె యచ్చెరువై, చెప్పంగా రానిదొడ్డఁచే టొనగూడెం
దప్పక యాలింపుము నీ, విప్పట్టునఁ గినుక లేక + యెలమి దలిర్పన్. 53
- ఉ. గొల్లలనాయఁడై పరఁగుఁసంభమమంద న దేమివిధితయో
కల్లరిగిబ్బ తేడు పొడఁగట్టి పజం గడు గాసిఁ బెట్టుచుం
గొల్లగ నెల్లవైరులను + గొంకును జంకును లేక మేయఁగాఁ
దల్లడ మండ్రి వచ్చితిమి + తద్దము మీ కిది చెల్లుకోరికన్. 54

- క. గిబ్బ లవి కాఁపువారల, గొబ్బన నొకముద్దఁ జేసిఁకొని మిఁగుఁజుమీ
దబ్బులుగఁ జూడకు మో, యబ్బ! బెబ్బలులకైన * నటు జంకుదుమే? 55
- క. చలపాడిచి అంకె లిడుచును, బలునులు ముంగాళ్లఁ ద్రవ్వి * బలువిడిఁ బసికాఁ
పులఁ గ్రుమ్మి విడుచుఁ బైకొని, పాలమంతయు నవియ్యెయగుచుఁబొగరుసెలంగన్.
- తే. ఆకుదోటలు నుగ్గాడి * యరఁటితోట, లెల్ల మల్లడిగొనఁ ద్రొక్కి * యుల్లికంద
పనుపుదోటలు జంగిలి * కసపుబీళ్లు, చెఱుదోటలు పండిన * చేలుఁ దీర్చె. 57
- క. ఓరాయఁడ! యాయంగద, కోరువ తే కిటకు వచ్చె * నూ శ్మన్నియు మే
మూరక దబ్బుల లాడఁగ, నేరము నూతార్లకయిన * నీయాననుమి! 58

{ ఆఁబోతులఁ బట్టింపు మని రాజు }
{ కుంభకున కాజ్ఞాపించుట. }

- చ. అన విని నేలఁతేఁడు వెఱఁ * గందుచు వారల నూఱడించి యి
ప్పని సవరింతుఁ బొం డనుచుఁ * బంపి యెవం గడుఁ గిన్నమిఱి గొ
ల్లనిఁ బిలిపించి నీవు పది * లంబుగఁ గోడెలఁ బట్టుకున్న నా
మునఁ దనరారుచున్ మొదలు * ముట్టఁగ మేయును బైరు లన్నియున్. 59
- క. గట్టిగ నీ విఁక వానిం, బట్టింపుము గాకయున్నఁ * బంటిఁపక పెం
గట్టడవి కయిన వెళలం, గొట్టింపుము చేయవేనిఁ * గొఱగాదు నుమి. 60
- క. బలుసిరి గలుగుట కొరులం, గలఁచుట యెవ్వారి కయినఁ * గటకట తగు నే?
బలిమి గలవాఁడ వగునీ, కలగిబ్బలఁ బట్టరాదె * యాఱడి మేలే? 61
- తే. అనుచు నొడయఁడు నుడివిన * విని యతండు
తలఁకి యోతండ్రి! యాకోడి * యలను బట్టి
గట్టిచేసెద నిఁక నింత * కసరవలవ
దంచుఁ గడు వేఁడుకొని యింటి * కరిగె నపుడు. 62

ఆఁబోతులను బట్టం బూని గొల్లలు భంగపడుట.

- క. తనచుట్టంబుల నందఱ, బనివడ రావించి తేని * పలుకులు దెలియన్
వినిపించి గిబ్బలను గొ, బ్బునఁ బట్టఁగ వలయు నంచుఁ * బురికొల్పుటయున్. 63
- తే. గొల్ల లెల్లను బెల్లుగ * వల్లియలును
బల్లిదపులంజెపలుపులు * మొల్లముగను
బూని యమ్మేటిపొగరుటాఁ * బోతుతుము
బలిమి మెఱయంగ డాకొని * పట్టఁ దొడఁగి. 64
- క. వలత్రాళ్లు వైచి యయ్యెడఁ, బలుమాలును దఱిమి యురులు * వన్ని కడున్ దొ
డ్లు నాఁగి మోఁగి యోదం, బులు ద్రవ్వియుఁ బెక్కు చంద * ములఁ బెనఁగు నెడన్.

- సీ. వలపగములు ద్రెంచి ♦ కలఁబడఁ గొందఱు, బొట్టులు వ్రయ్యంగఁబొడిచి పొడిచి
యొగసి చెంగున దాఁటిపొగరునఁ గొందఱు, దొక్కలు నలియంగఁద్రొక్కి త్రొక్కి
తొడరి పట్టంగఁ బోవఁదొడఁగినఁ గొందఱు, దలల నెత్తురు లార్లఁదాఁచితాఁచి
కెరలి పేరెమువాటి ♦ యురసడిఁ గొందఱు, దుమురుగాఁ బుడమిపైఁద్రోచిత్రోచి
తే. గబ్బితనమున హెచ్చి యగ్గిబ్బకదుపు, నిబ్బరంబుగఁ బట్టంగ ♦ నబ్బకున్న
జబ్బువడి యందఱును గడునబ్బరముగ, బొబ్బ లిడుకొంచుఁ బాటిఁప్రోలిదరికి.
క. ఆటువలె బలియురు పెక్కం, ద్రుటమటమైఁ జన్న విన్న ♦ నగుచున్ మిగులన్
దిటము చెడి గొల్లనాయఁడు, కటకటఁ బడి యింక నెద్దికర్జం బనుచున్. 67

{ ఆఁబోతులం బట్టినవానికి నీల నిచ్చునట్లు }
కుంభకుండు చాటించుట.

- తే. కొంతతడ వెంతయును నుదిఁగుంది యొడయఁ, డేమి గావించునో యింకఁ నెట్లు లతని
మోలఁ దెల్పుదు నీయాముటాలపోతుఁ, బిండు నెవ్వఁడు గెల్వఁగఁలండు పూని.
తే. తడయఁబనియేమి మినుసిగవయ్య మింక, నెట్లుగావింపనున్నాఁడొయెవ్వఁడెఱుఁగు
నబ్బరం బొప్ప నిత్తటి ♦ నహహ యెట్టి, కీడుకనుఁ బుట్టెనో యిట్టి ♦ గిబ్బ లేడు.
క. అని యెందు వెరపు దోఁసక, పనివడి యిక్కోడియలను ♦ బట్టంగఁ గలజా
ణని కిచ్చెద నీకన్నియ, నని యెల్లెడలందుఁ జాట ♦ ననిచెన్ సరగన్. 70

తండ్రి చాటించుటను విని నీల చింతిలుట.

- క. ఆటుల దనతండ్రి చాటిం, చుట చెలిక త్తియలవలనఁ ♦ జొప్పడ విని మి
క్కుట మగువంతలఁ గుందుచు, దిట వింతయు లేక నీల ♦ దిగు లెదఁ బొదువన్.
ఉ. అక్కట! తండ్రి యేల మరునయ్యకుఁ బెండ్లి యొనర్తు నంచుఁ బె
న్నక్కువ నుండువోఁ డెఱుఁగుమానినటక్కరియాలపోతు లి
ట్లెక్కడనుండి కల్గె? నిపు ♦ డెవ్వరు నెవ్వగఁ దీర్చువార ల
మ్మక్క! హుళిక్కి యాస ననఁయంబు మది న్వేతఁజెంద నాయెఁ గా. 72
క. ఇత్తెఱఁ గంతయు నిపుడా, పుత్తడిదువ్వలువతాలుపున కెవ్వారల్
బత్తి నెఱిఁగించి యెనలోఁ, దత్తెఱ మంతయును దీర్పఁ ♦ దగియెడువారల్?. 73
తే. వెన్నుఁ డీమాట వీచుల ♦ విన్నయిపుడె, వచ్చునో లేక యీపని ♦ కిచ్చ యిడఁడొ
వచ్చి గిబ్బలఁ గూల్చునో ♦ వానివలన, వీఁగి యేఁగునొ యింక నెద్దివెరపు గలదు?
తే. సోకుమూఁకలగొంగ యిచ్చోటి కెమ్మె, లూర గొబ్బున వేంచేయ ♦ కుండె నేనిఁ
జెల్లబో యింక నెటువంటిచెనఁటిగొల్ల, చెట్టఁబట్టంగదయ్యంబుఁజేయునొక్క.

- నీ. దట్టంపుమిన్వాఁక ♦ తరఁగచాల్పనఁ దేలు, తెలిపుల్లు బురదగోతులకుఁ జను నె ?
 పుడుకుమాన్వలితావిపువ్వఁదేనియ లాను, మగతేటి తుమ్మకొమ్మలకుఁ జను నె ?
 తొలుమొగుల్లిడుచినుక్కుతెలమిఁగోల్వానకో, యిలబలుమంచుసోనలకుఁ జను నె ?
 పరువంపుఁగొమ్మావిపండు తేవున మెక్కు, చిలుక గాటపుటుమ్మెశలకుఁ జను నె ?
- తే. పక్కిరాజక్కిదొరచెల్పిఁజక్కఁగోరి, చొక్కుచుండెడుడెంద మమ్మక్క యొక్క
 తులువమానిసితోడఁ బొందునకు నిచ్చ, యిడఁగఁజూచు నె తలఁప నెయ్యెడలవైన?.
- తే. పుడమిలోపలనుగవాఁడుఁ పూని తనకుఁ, గోరి యగుకల్వకంటిఁగై కొనుచు నుండు
 నహహా ! తమమదికిచ్చ యానట్లు మెలఁగఁ, గన్నియల కేమిటికి బల్కిగలుగ దయ్యె?.
- నీ. వ్రేపల్లెనుండి ము ♦ న్నేపుతో నిచటిక, నేలవేలుపుఁ బెద్దయేల వచ్చె?
 వచ్చి మాచ్చిక మీఱ ♦ హెచ్చుగా హొంబట్టు, సాలుదాలుపుఁగతి ♦ తల తెలిపె ?
 దెలిపినఁ దండ్రి యచ్చెలుపున కీజన, రాలి నిచ్చెద ననియేల పలికె?
 బలికినమాట యేర్పాటుగా విని తన, యెదఁ గూర్చి యతనిపై ♦ నేల పొడమె ?
- తే. బొడమెఁగాకేమి పొగరుటాఁబోతు లేడు, నితైఱంగున దొడ్డిలో ♦ నేల కలిగె!
 గలుగుటకు నేలఁతేడెలఁకాఁక సేసె?, నయ్యయో దయ్యమునికేమి యనఁగఁగలదు?.
- తే. చిలుకవార్వంపుమేటివఁజీరుఁ గేరు, నాలకాపరిసోయగం ♦ బనుపు మీఱఁ
 దలఁచినపుడేమొకాని డెందమున దిగులు, పాయఁగానేర దిఁక నేమిసేయుదాన?.
- క. ఇప్పుని దలిదండ్రులకుం, జెప్పఁగవలె నంచుఁ దలఁప ♦ సిబ్బితి మిగులన్
 ముప్పిరిగొనుచుం బైపయిఁ, గప్ప నొరులచాటువారుఁ గారే కన్నెల్?.
- చ. పలనుగ మేలుగీళ్లు గుడుఁవం దగువా రని నమ్మి యెంతయుం
 జెలిమి దలిర్ప నితైఱఁగుఁ ♦ జెప్పఁగఁ జూచిన సారెసారెకుం
 గిలకిల లాడుచు న్నిగులఁ ♦ గేకలు గొట్టుదు రింతె కాని చి
 క్కులు సడలించి మేలుపనిఁ ♦ గూర్పఁగ నేర్తురె రాచనెచ్చెలుల్?.
- తే. అలర పలమురితాలుపుఁచెలిమి తనకుఁ, గలుగ కుండిన వేటొకఁతులువ నింక
 పలవ నెవ రేమి చేసినఁ ♦ దలఁక నంచు, నంత కంతకు నగ్గలం ♦ బైనతమిని.

నీల మన్మథానస్థలం బడుట.

- నీ. కనుదోయికెలఁకులఁ ♦ గ్రమ్మపెన్నీటిజా, ల్బలితంపుగబ్బిగుబ్బలను ముంప
 నుడివోనివేడినిట్టూర్పుగాడుపుల బ,ల్వడలఁ గెంజిగిమోవి ♦ నాడువాఱ
 వెడవిలుకాఁడు బల్వీడి నించుపూవంప, జల్లు పెల్లున మేను ♦ దల్లడిల్ల
 దట్టంపువలపులఁ ♦ దమి బెండుకొని సారె, సారెకు గుండియ ♦ జల్లనంగఁ
- తే. దాళఁజాలక మదిలోనఁ ♦ దగులు బాళి, గూలి సోలుచుఁ జాల విఁరాళిఁ దేలి
 తేలి నెచ్చెలిబారుఁ బోఁ ♦ దోలి మేలి, పూలపానుపుపై వ్రాలి ♦ వాఱుగంటి.

- క. ఉసురను రనుచుం బొరలును, గసరును బస దటిఁగి వెసను ♦ గడగడ వడఁకు
న్విసువున బుసవెట్టును వెక్కస మగువలరాచనెగలఁ ♦ గాఁగెను మఱియున్.
- సీ. తలయూఁచుఁ దనలోనఁదాన నవ్వుఁ గలంగుఁ, గలవరించును బయల్ ♦ గొఁగిలించుఁ
బిలువకే పలుకుఁ గఁన్నులు మూయుఁ-జెక్కిటఁ, గై నేర్పు బెదరు నల్లడలు వెదకు
వలిగాడ్చు చూఱు నంఁచలఁ దోలు దయ్యంబుఁ, చిట్టు మైతొడవులఁ ♦ దీసి వైచు
బోటులఁ గసరు గొఁబ్బున లేచి చిల్కల, నడుమఁ బల్లఱుఁ గొప్పుఁవిడిచి ముడుచు
తే. నళుకుఁ జిడిముడిపడి సొమ్మఁసీలు దిటమ్ము, లేక కన్నీరు నించు సఁశించు నోకి
లించుఁ బిమ్మిట గొను దత్తఁతీంచుఁ జాల, నలరువిలుదాల్పుతండ్రిపైఁదలఁపు నిలిపి.

చెలికత్తెలు నీలకు బుద్ధులు చెప్పుట.

- క. అట్టియెడఁ జెలిమికత్తియ, లట్టియలుగఁ గూడి చేడియం గని యని రీ
బెట్టిదవువగలఁ బొగులుచుఁ, గట్టా నీవిట్లు డయ్యఁ ♦ గాఁ దగునె చెలీ!.
- తే. కన్నియపుగాని ప్రోడవు ♦ గావు నీవు, పువ్వుఁబోడిరొ సిగ్గెల్లఁ ♦ బోవ నడిచి
బలుదొసంగులఁ బొరలఁగఁ ♦ బాడె నీకు, నించుకేనియు మదిలోన ♦ నెంచ వకట!.
- సీ. అద్దంబు గని తద్ద ♦ నిద్దంపుఁగస్తురి, ముద్దునెక్కిసలిపై ♦ దిద్ద వేమి?
కుప్ప లై కప్పన ♦ నొప్పారుపెన్నెఱు, లింపుగా దువ్వి సాఁటింప వేమి?
యెమ్మై నిమ్మగ మానికమ్మల సొమ్ము లం,దమ్ముగా నెమ్మేనఁ ♦ దాల్చ వేమి?
పెట్టై బెట్టినయట్టిఁజట్టిమీఱినపట్టుఁ, బుట్టముల్ మట్టుఁగాఁ ♦ గట్ట వేమి?
- తే. కోరియోరిమి నోరెంబు ♦ గుడువవేమి?, తొడర వలిదావివిరిసరుల్ ♦ ముడువ వేమి?
నునుపుదళుకొత్తఁ బలుకులుఁనుడువ వేమి?, చామ! నీకిది యెటువంటిఁజాడ చెపును!.
- క. పలుతెఱఁగులఁగలఁగుచు నిటు,వలెఁ గొదుకఁగ నెల ? లాఁతిఁవారమె నీనుం ?
దలఁపునఁ గలపనియెల్లను, దెలుపనె మాతోడఁ బలికి ♦ దిటముగఁ గలికీ!.
- క. తగులమునఁ దగిలి నీ వీ, పగిది నిగి తఱిఁగి రేయుఁ ♦ బవలు నిగ్గుల
న్వగలం బొగులఁగఁ దగవా?, మగువా ! నగువారి నెట్లు ♦ మదిఁ దలఁప వయో!.
- సీ. చిలుకబోదల మచ్చిఁకలు చేసి ముద్దులు, చిలుకఁ బద్దియములు ♦ చెప్ప రాదె?
తెలిపిట్టగమిఁ జేరఁ ♦ దీసి తద్దయు బుద్ది, దెలిసి మెల్లన నడల్ ♦ దీర్ప రాదె?
నెమ్మిఁకూటువుల గాఁటమ్ముగాఁ గూరిచి, నెమ్మితో నాటలు ♦ నేర్ప రాదె?
బట్టికాఁడుల నింపు ♦ వుట్టునట్టుగఁ గేలఁ, బట్టి పాటలఁ గఱఁపంగ రాదె?
- తే. చెలఁగి పూఁదీవియలఁబ్రోది ♦ నేయ రాదె?, మేలిరతనంపువీణియ ♦ మీట రాదె?
నలుపుగా నెచ్చెలులఁ గూడిఁనవ్వరాదె? కలికి నీడెందమునఁ జిక్కుఁచులుకుమాని?.
- చ. కులుకుచుఁ జేరి యాటలకుఁ ♦ గూరిమి నెచ్చెలు లెచ్చరించినం
బలుక వ దేమి? యేమఱక. ♦ పజల నిల్చినయూడిగఁపుటిం

తులఁ గని తద్దయుం గినుకఁతో నదలించెద వేమి వేమటుం?

జలుకలకొల్కి! నీవెడఁగుఁ ఁ జిన్నియ లెన్నఁగఁ గొత్త లిత్తటిన్.

92

క. లేమా! నీవెత మానుప, లేమా మోమోటమున సఃలింపఁగ నిపు డే

లే! మాటుమాట యొసఁగుము, వేమాటును దలఁక నేల ఁ వేదులు మీఱన్?

93

తే. బేల! యీ బేరజపుడనం ఁ బేల! యింక, నాన యింతయు మదిలోన ఁ నానఁబోక

నిచ్చలం బొప్ప మాతోడ ఁ నిచ్చయైన, దెల్ల నెఱిఁగింపు మెంతయుఁ ఁ దెల్లముగను,

క. అని యనుఁగుండెలు లిత్తెఱఁగునఁ బల్కిన నాలకించి ఁ కోమలి మిగులం

దనఁడెందంబునఁ గోరిక, లినునుడి యు నెగడ వారికి ట్లని పలికెన్.

95

చెలికత్తెలతో నీల తనతలఁపుఁ దెల్పుట.

తే. వినుఁడు చెలులార! నామాటఁ నెనరు మీఱఁ, దలఁపులోవార లొమికుఁదాఁప నేల?

డెంద మంతయుఁ గఱివేల్పుఁనందుఁ దగిలి, మగలఁగా నేర దిఁక నెద్దివెరపు చెపుడ.

ఉ. చక్కెరవింటిజోదు నెకఁసక్కెము లాడఁగఁ జాలుపక్కిరా

జక్కివజీరుచెల్వు చెవి ఁ జక్కఁగ నాటిననాఁటనుండి య

మ్మక్క! యవేమొకాని యెద ఁ నంటినకూరిమి యంతకంతకున్

వెక్కసమై పెనంగొనుచు ఁ వేమటుఁ బాయ దిఁకేమి సేయుదున్?

97

అ. మిన్నజన్నిగట్టు ఁ గ్రొన్నెల వెన్నుని, చెన్నుమీఱ నప్పు ఁ డెన్న మున్న

విన్నకతన నెపుడుఁ ఁ గన్నులఁ గట్టిన, ట్లున్న దెడము లేక ఁ యన్నులార!.

98

తే. తప్పు లెన్నక మొదలి నేఁస్తంబుఁ దలఁచి, యిప్పు డిప్పుని యొనగూర్పుఁదొప్పుమీఱ

మీర లొనరించునట్టియ ఁ మ్మేలు మఱచు, దానఁ గానుజాఁడి యెందు ఁ జాణలార!.

99

క. అనుచుఁ గడలేనియంగద, గనఁబడ నప్పడఁతి వేఁడికన్నీ రొలుకం

దనతెఱఁ గెఱిఁగించిన విని, యనుగుండెలు లెల్ల దాని ఁ కని రి ట్లనుచున్.

100

చెలికత్తెలు నీల నెగ్గు లాడుట.

క. కన్నియరొ! యంతపని కయి, వన్నెయు వాసియునుదఱిఁగి ఁ వగచెద వకటా!

నిన్నేమి యనఁగఁ గల?మీ, మున్నరికలు వినుట లేదు ఁ మున్నెచ్చోటన్.

101

క. లిబ్బులచెలిపెనిమిటిపై, నబ్బరపున్వలపు నిలిపి ఁ యలమట మీఱన్

సిబ్బితి విడిచెదు నీకున్, గబ్బితనం బిట్టు లేల ఁ కలిగెనె పొలఁతీ!

102

చ. కడఁక యొకింత లేనివలఁకాఁకలఁ గాఁగుదు లోఁగి టాఁగ పై

చిడిముడిపాటుతోఁ, జెలులఁ ఁ జెంతలఁ జేరఁగ నీక తద్దయున్

గడుసుఁదనంబుఁ బూని సరిగన్నియ లందఱు నవ్వ నయ్యయో

యథఁకువ మాలి యిప్పుగిది ఁ నాడఁగఁ జెల్లునె ముద్దుఁగ న్నెకున్?

103

- సీ. తెలిదమ్మికంటి యిప్పలుకు విన్నంతనే, కడ లేనివేడక నిక్కడకు వచ్చు
వచ్చి యచ్చెరువుగా ధ రచ్చి పాటెడుగిబ్బ, పిండు నొక్కుమ్మడి ధ జెండి వైచు
వైచి పెంగూర్చి చొప్పడ నెన్నఁగారాని, పేర్తితోనిన్నిందు ధ బెండ్లియాడు
నాడి నాఁడెఱుఁబైడి ధ యందలంబున నిల్పు, కొని తనపల్లియ ధ కొనర నరుగు
తే. సరిగి రతనంపుమేటియుఁప్పరిగలోనఁ, జెలువు మీతినగొజ్జెఁగఁసెజ్జమిఁదఁ
బలుదెఱంగుల వలరాచఁపనులనిన్ను, మెఱయఁగరఁగించునమ్ముమిఁమెఱుఁగుఁబోడి!
క. ముద్దులపట్టివి నీకీ, గద్దటిచందముల మెలఁగఁ ధ గా రాదునుమి
తద్దయుఁబెద్దలఁ దలఁపక, ముద్దీయ! నీకింత డెందఁమున వెత యున్నే? 105
ఆ. కొలఁదిలేనివేడుఁకల మను పెంచిన, యంచచిలుకగముల ధ నలుక మీఱఁ
దొడర నడిచి పాఱఁ ధ దోలెద వివియేమి, తప్పు సేసె నిపుడు ధ తలిరుఁబోడి!
తే. అతివ!యెన్నఁడుమామాటఁకడుగుదాట, కుండుదానవునేఁజేమిఁయొండుదెఱంగు
పూని మాటికి నుడువంగ ధ రానికినుక, సేసెదవు సేర మెద్ది మా ధ చెంతఁ జెవును.
క. ఎలనాఁగరొ! నీకోరిక, వలనుగఁ జేకూరె నింత ధ వల వంతయుఁ దా
నిలుచును మాపైఁ బలుచులు, నలుక కడు న్నిగుడ నేగ్గు ధ లాడకు మింకన్. 108
వ. అనిన విని ముద్దీయ తద్దయుం బొద్దూరకుండి యన్నెచ్చెలిపిండునకు వెండియు ని
ట్లనియె. 109

నీల చెలికత్తెలపై నలిగి మాటలాడుట.

- ఉ. ముమ్మర మైనబల్వెతల ధ మున్గుచు నుండెడుదానిమట్టునుం
గ్రమ్మి పడంతులార! కొఱఁగాములు వేరులు నెంచ సాగి నా
రమ్మకచెల్ల! యల్లచిగుఁరాకుఁగటారికడిందిజోదుపూ
వమ్ములబారి కోర్వఁ దరఁమా పెఱమాటలు వేయు నేటికిన్? 110
క. కడనుండి పెక్కుమాటలు, నుడవంగా వచ్చుఁగాక ధ సూల్కావియెడుపల్
కడగండ్లఁ బడఁగ వచ్చునె?, విడువక యెవ్వారి కయిన ధ వెలఁదుకలారా! 111
క. అకటా! బెడిదపువలపుల, సెకలం బడి వ్రేఁగుదానిఁధ జేపట్టఁగ నొ
ల్లక యిటువలె నెంతురె ని, ప్పకలపయి న్నేయి చల్లుఁపోలిక మీఱన్? 112
తే. వినుఁడు నామాట లిపుడు మీఁవీచు లలర, పైఁప కుండిన నింతియ ధ చాలుఁగాని
యింక నేమియుఁ గొఱగానిఁయెద్దులాడఁబోకుడి మీకు మ్రొక్కెదఁబోటులార!
ఉ. కూరిమిబోటు లంచు బుముఁధ గొండగ నచ్చుచు నున్నచో నయో
నేరము లెన్నుచు న్నిగుల ధ నెవ్వగలం గలఁగించి సారెకుం
గేరద రింతెకాని మదికిం గడు నెమ్మి దలిర్ప నేర్పుతో
గోరినకోర్కీ మీఱ సనుఁకూర్చఁగఁ జూచుదురే యొకింతయున్. 114

ఉ. చక్కఁదనంబు జవ్వనము + జాణతనంబు గొనంబుఁ దేజుఁ బెం
 పెక్కినయుక్కునున్ సిరియు + నిమ్మగఁ గల్గి చెలంగు చున్నయా
 రక్కసిగొంగపైఁ గడుఁ దిఠరంబుగ నిల్పినడెంద మింకఁ చాఁ
 డక్కరి నొక్కరిం గవయుట న్నెఱిఁ గోరు నె మాట లేటికిన్ ? 115

క. మీమాట సేయ దని యిం, కేమియు నుల్లముల నలుక + లిడఁ బోవక మీ
 గీములకుఁ బొందు గొబ్బున, వేమాటును గేలు మొగిచి + వేఁడెద మిమ్మున్. 116

చ. గొనకొని మీయెడన్ నెఱయఁ + గూరిమి డెందములోనిక స్తిమం
 తనమునఁ దెల్ప వేరుపులె + తద్దయుఁ జూపితి నింతె యందఱున్
 వినియెడు నట్లుగా నిఁకను + వేమాటు నామున నవ్వుకొంచు నో
 యనుఁగువెలందులార! మము + నాఱడిఁ బెట్టమఁ డప్పు వేఁడెదన్. 117

వ. అని యితైఱంగున నమ్మెఱుంగుఁబోడి బిత్తరించుచుం గ్రొత్తవలవంతలఁ దత్తఱిం
 చుచుఁ బుత్తడిదవ్వలువదాలుపుపయి నత్తినబత్తిం బెల్లికత్తియలమొత్తంబుల నొత్తి
 యాడుచు నీడులేనికొర్కుల నువ్విళ్లుయ చుండె నని నిరాబారిసింగంబులకుం గత
 యెఱింగించుజడదారి వినిపించిన వార లతని నవ్వలికతయుఁ దెలుపు మని వేఁడిన.

మ. మలనూ డగ్గి జముండు రక్కనుఁడు నీఁరైతాల్పురా గాడ్పు జ
 క్కులఁతేండ్లు నివసదారితాలుపును బల్కుంబోటిగేస్తుండుఁ బు
 ల్లలరాడాల్దొరయు న్నొద ల్గుగువేల్పు ల్గొల్వ నవ్వెండిగు
 బ్బలిపై నుండి జగంబు లేలుబలువేల్పా! గట్టువిల్దాలుపా! 119

తే. కడలిదొన పాఁపసారియుఁ + బుడమితేరు, గట్టువిల్లును దొలిపల్కు + గమిగుఱాలుఁ
 బులుఁగుడాల్వేల్పుములిఁకియుఁ + బూనికడిమి, మొఱయఁదిగప్రోళ్లుగూల్చిన + మేటివేల్పు!

మాలిని. కదలనిబలుతేరున్ + గాడుపున్ మేయుపేరుం
 గుదు రగుతలయేఱుం + గొండపై మేల్పిడారుం
 గొడుకక పలుమాఱుం + గోరికల్ గూర్పుతీరుం
 బొదలెడిమెయిసొరుం + బూని యొప్పారుమేటి! 121

గద్యము. ఇది శ్రీమదుమారమణకరుణాకటాక్షనిరీక్షణసంలబ్ధసరసకవితాసామ్రాజ్యధురం
 ధర ఘనయశోబంధుర కాండిన్యసగోత్రపవిత్ర కూచిమంచిగంగనామాత్యపుత్ర
 బుధజనవిధేయ తిమ్మయనామధేయప్రణీతం బైననీలానుందరీపరిణయం బను నచ్చ
 తెనుఁగుం బ్రబంధంబునందుఁ ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్రీ రస్తు.

నీలాసుందరీపరిణయము.

తృతీయాశ్వాసము.

క. సిరిపెనిమిటియుం బలుకుల, గరితమగఁడుఁ బొగడ మెచ్చు * గాంచినగట్టుం
దొరముద్దుఁబట్టిడెందఱు, విరిదమ్మికోలంకుఁదేటి! * వేల్పులమేటి!

వ. విను మన్నిరాబారరాబారులకుం గత యెఱిఁగించుజడదారి యిట్లని చెప్పవొడంగె
నల్లు గొల్లరాకన్నియ వన్నియ దఱిఁగి యెన్నరానివగలం బొగులు చున్నత. 2

సాయంకాలవర్ణనము.

తే. బొమ్మయనుపేరియగసాలెఁపూటచెలిని, గోరి యలరించుటకుఁజదఁల్లుదుటఁగాఁచి
నీటయుంచినమేటివఁన్నియపసిండి, పూదెయనఁగుంకుఁగడలిలోఁబ్రొద్దువ్రాలె. 3

తే. రేవెలందుకఁ బెండ్లాడ * రిక్కరాయఁ, డేఁగుదేఁగలఁడనివేల్పుఁటిగురుఁబొండ్ల
గములు గట్టినక్రొత్తచెంఁగలువకోక, గము లనఁగసంజకెంజాయ * లమరె మింట. 4

క. బలితంపుసంజకెంజా, యలు నిద్దపుమావిచిగురు * లని చేరి తమిం
గలయంగాఁ బర్వినకో, యిలమూఁక లనంగఁ గడర * నిరులు దనరెన్. 5

క. మరుఁడు దెరువరుల నెల్ల, స్వెరపునఁ దీర్పంగఁ గోరి * విరివిగఁ గఱిదే
వరయడుగున నిడుమల్లియ, విరు లనఁగా రిక్క లెసఁగె * వేలుపుఁద్రోవన్. 6

క. తామరలు ముడిఁగె జక్కన, చామలకు స్వెతలు పర్వె * జక్కగఁ బడుపుం
గోమలులకు బొజుఁగులకును, సేమం బొనగూడె నపుడు * చెప్పఁగ నరు దై. 7

చంద్రికావర్ణనము.

తే. తనర మగమానికపువాలు * దాల్పుజోదు, వేడుకలు మీఱ నాడుమేఁలేడమీఁద
గొనబుమీఁతెడునపరంజిఁకుండయనఁగఁ, దూర్పుగుబ్బలిపైఁదోఁచెఁదొగలఁతేఁడు.

క. మినుఁగొలఁకునఁ బూచినచ, క్కనిచెందొవ యనఁగఁ దనరె * గలువలదొరలోఁ
గన నయ్యెఁ గప్పు మది క, త్తినవేడుక నుండుగండు * దేటి యనంగన్. 9

వ. అంతఁ గొఱంత యింత లేక జగం బంతయు నిండి పిండి చల్లినతెఱంగునఁ బొంగా
రుచుఁ దఱిపి లేక తఱిపివెన్నెలలు గాయఁ దొడంగినం గడంగి నింగిముట్టిన సంతసంపు

టగ్గలికల డగ్గటించి యొక్కమ్మడి బొక్కచు గ్రక్కని మెక్కి యా మెక్కి యక్క
 జంపుమక్కవలం జొక్కి చిక్కక చక్కెరవిలుదాల్చబవరంబులం దవిలి చెన్నారు
 వెన్నెలపులుగులమొత్తంబులును వెన్నెలపులుగులమొత్తంబులబిత్తరంపుంబనులకు
 మెత్తబడి కొత్తవగఁ దత్తటించుచుం దనుతమవేడ్కకత్తెల నత్తు కొని పూవు టెత్తు
 ప్రేటులాడుచు విచ్చలవిడిం నిరుగుబొజుంగులును బొజుంగుల నొక్కెడనుం బనిచి
 వగలం దగిలి మగల నెదిరించి కొంచక మంచిగందంబు లలఁది వలిపంపుఁదెలివలువలు
 మునుంగు లిడి దొసంగు లటి వెసం గదలి యిక్కలనుం దాటుచెడిపజవరాండ్రం
 గని తమజవరాండ్ర నెవలం దలంచి యొల్లన నుల్లంబులు దల్లడిల్ల నున్ను రని సొమ్మ
 సీలం బాటుతెరువరులును దెరువరుల గెలువం దరలుమరునకుం దటి యనుకమ్మరీడు
 వెరవునం జేసి యునిచినకఱకుటమ్ములగుంపులసొంపునం బెంపారుకలువక్రొవ్విరులును
 గలువక్రొవ్విరులపయి ముసరి కొసరి తీగపసగలపూఁదేనె లాని పెల్లుగం ద్రుళ్లు
 గండుఁదుమ్మెనలును గండుఁదుమ్మెదలరొదలు చెవుల నాట బీటలగుడెందంబులతోడ
 గాటంపుమరునాటలకుఁ దివురుకొమరుంబాయంపుందుటారిక త్తియులును తుటారిక త్తి
 యలసేబ్బెంపుగబ్బిగుబ్బల కెన యనం దగి సొంపు గలిగి వెత లొనర్చుజక్కవపెంటికూ
 టువలును జక్కవపెంటికూటువలపాటు గనుంగొని వెఱచి పొలయులుకలు మఱచి
 పఱచి మగల నితీయం గొఁగిలించికొనుముగుదపూఁబోడులును ముగుదపూఁబోడుల
 నిద్దంపుముద్దు మొకంబులను దొరగానిసిగ్గునంబోలె ముడుంగఁబాటిన నెత్తమ్ములును నెత్త
 మ్ములకొలంకులం దలంకక దుంపదూండ్లు మెసవి వినువక కూతె లిడుకొదమరాయంచ
 బారులునుం గలిగి వుడమి యొల్ల మొల్లం బగువల్లదనంబున నుల్లసిల్లుచుండె నప్పు
 డాగొల్లరాకన్నియ యెన్నరానివలవంతలఁ బొరలు చుండె నట్టియెడ.

10

నీలను మన్తధుఁ డేఁచుట.

క. ఇరువంకలఁ దన్నుఁ బొదవి, గొరవంకలుఁ దుమ్మెదలును † గోయిలలుం డ

క్కరిచిలుకలుఁ బురిపులుగులు, గొరగొర రామరుఁడు వెడలఁగొమ్మఁ గలంపన్. 11

వ. అట్లు వెడలి.

12

మ. కడిమిం జిల్కపిసాళిజక్కి నెదు రెక్కం జివ్వనం దోలి బ

త్వెడవింట న్నునువాఁడిపూములుకు లోలిం గూర్చి బిట్టార్చి నె

వ్వడిఁ జేకొల్దిగఁ దీసి డాసి మరుఁ డఁవ్వాలంటిచన్దోయి నె

న్నడుచక్కిన్ గుటిచేసి యెసె నదరంఁటం గాఁడి మై సోలఁగన్.

13

చ. తలిరుజిరావజీరుబలుఁదాడికి నోడి కడంక దక్కి-య

క్కులుకుమిటారి డెందమునఁ † గొందల మందుచు నప్పు డెంతయున్

వలపులవెచ్చ హెచ్చఁ జెలువం బగు నెమ్మెయిఁ గ్రాల సోలుచున్

గళవళపాటుతోఁ జెలిమికత్తెల దూఱుచు నుండి వెండియున్.

14

సీ. తులువరాచిలుకమూఁకలహళాహుళులకుఁ, బాఁపమేపుడుఁబుల్లుఁబారురొదకు
జమిలిముక్కాల్లిపిఁసాళిబల్ మ్రాఁతకుఁ, గొదమకోయిలచాలుఁగొలగొలలకు
గద్దటిగొరవంకఁగములచప్పుడులకుఁ, బొగరుటంచలపల్కుఁ వేగటులకును
వలినాలిగాడ్పుబోఁదలహెచ్చరికలకుఁ, జలివెల్లురుదుటువెఁన్నెలల సెగకుఁ
తే. దొడరి బడిబడి వెడవింటఁగుడియెడమల, నడరివడి నేయుకటి వేల్పుఁగొడుకుదుడుకు
టంపజడివానసోనలఁ ములజడికిని, మిగుల నెద నోడి యాడు నఁమ్మించుఁబోఁడి.

మన్త ధ దూషణము.

తే. అలరువిలుకాఁడ! బలుసిరిఁగలిగినట్టి, దొరకొడుక నంచుఁ బొగరునఁద్రుళ్లుకొనుచుఁ
దెఱఁ గెలుంగక ముగుదిలఁదెరువరులను, బూని యేతువె నీపూన్కిఁబుగ్గిగాను.
క. పొరపొచ్చెంబునఁ బలుమఱు, విరిఁబోఁడుల నెల్ల మిగులఁ వేతవెట్టుగు నీ
దొరతనము ద్రుంగి పోవను, మరుఁడా! నీచేతివిల్లుఁ మంటం గలయన్. 17
చ. తలఁపఁగ ముజ్జగంబులకుఁ దల్లియుఁ సంద్రియు నైనలబ్బికిం
బులుఁగుహుమావజీరునకుఁ బుట్టినదిట్టపు నీకు నెల్లరుం
గలయఁగఁ దోడఁబుట్టువులుఁ గారె? యయో! నెన రింత లేక లేఁ
జీలుకలకొల్కులం గలఁపఁ జెల్లునె పెల్లుగఁ బచ్చవిల్తుఁడా! 18
ఉ. కన్నులవింటివాఁడ! తిగఁకన్నులదేవరతోడఁ బోరి ము
నృన్నము నొంది మేఁ దొఱఁగుఁపట్టున నెక్కడ డాఁగి పోయె నీ
మ న్నెఱికంబు నేఁడు కొఱఁ మాళినకోయిలదిల్క మూఁకలం
బన్నుగఁ గూడి చేడియలఁ బాములఁ బెట్టెదు పోటుబంట నై. 19

చంద్ర దూషణము.

చ. బలితపుటామనం దమియుఁ బర్వగఁ గైకొని యొజ్జముద్దయం
గలసినదోసకారి వనిఁకాదె నినుం గని తమ్మికోమ్మ ని
చ్చలుఁ దలవంచుమండు? నదిఁచాలవో యాఱడి నీకు నెంతకుం
జలువలఁతేఁడ! నీసపురుఁ సన్నము గా నిఁక నిందు రాకుమీ. 20
అ. కొంకు లేనివెతలఁ గుందెడిముగుదల, డంకతనము మీఱఁ జంకు లేక
బింకమునఁ గలంచెఁ దింకఁ నెన్నఁడు నీకు, వంక గల్గదోటుఁ జింకతాల్ప! 21
తే. కటకటా! మున్ను ముక్కంటిఁకంటిమంట, చేత బూదైన మరునకుఁ జెల్లుఁగాని
తడవు మనియెద ననుకోర్కిఁ నడరునీకు, జాడయే చేడియల నేఁచఁ జందమామ!.

వసంతాదులదూషణము.

క. చెలువు గలవాఁడ వంచును, జెలువల నలయుంప నీకుఁ జెల్ల దయో నీ
చెలు జెల్లఁ జెట్లసాలుగ, నలరుజిరాజోదుతోడ! యామనిఁజేఁడా! 22

క. జత లేనిపూవు గల్గుట, కతివలపై బెల్లు రేగి యలజడి మీఱ

న్వేత పెట్టుదువే యిక నీ, బ్రతుకు బయల్ గాను నాలి యయ్యరకుజ్జా! 24

తే. మున్ను కొన్నాళ్లు పలుగాకీమూకలోన, గలసిమెలగినతెఱ గెల్లఁగానిపింపఁ
జేడియలమీఁద గ్రుడ్డెఱ్ఱ నేయరాకు, కోయిలా! యింక నీయిల్లు యూలిసోను.

క. నేటుకొని పండ్లు గొలుసుచు, జీటికిమాటికిని గసరుచిలుకం జిలుకా!

బోటుల నలయించెదు, నీ, గోటాపన యెన్నఁ డింక యూటం బడునో, 26

తే. తలిరుబోడలడెందముల్లల్లశిల్ల, గూక లిడుకొంచు నెంతయుఁగొఱతలేక
యాగడంబునఁ బురివిచ్చియాడెవేమి, యక్కటా! నెమ్మి! నీయాటయడవి గలయ.

క. నెమ్మది బలుమఱు మొరయ్యుచు, గమ్మనిపూదేనె లాని కడుఁ గ్రొవ్వి యహః
గొమ్ముల గలఁపగఁ జూచెదు, తుమ్మెద! నీత్రుళ్లు పెద్దతుప్పల బట్టన్. 28

తే. తవిలి పలుమఱు జెవులు చీఁదఱఁ గొనంగ, బిట్టు మొరనెదు వసత్రాగినట్టు లిట్టి
గట్టినాజాడ లెట్టుగాఁ బట్టువడియె, బెట్టుగా నిన్ను వెసఁ జేఱఁ బెట్టి యిడను.

వ. అని మఱియు మఱియుఁ బరికించి చెఱకువిలుకానికఱకుచుఱుకుటలరుములికి మొత్తం
బులకు నంతకంతకు నగ్గలం బగువలవంతసెకలఁ గ్రాగి వేగి పైఁప రామన్న డిల్లపడి
మెల్లన సొమ్మసిల్లిన. 30

చెలికత్తెలు నీలకు శైత్యోపచారంబులు సేయుట.

క. చెలు లెల్లఁ దల్లడిల్లుచు, వలగొని దరి నిలిచి యకట యలవంతసెకల్
బలు వయ్యెఁ దలిరుబోడికి, వలిపను లిక సరగఁ జేయ వలెనని మఱియున్.

ఆ. కప్ర మూడి మంచి గందంబు మెత్తి పన్నీరు చిలికి తూండ్లు నించి వలపు
గమ్మపూలవిసనకట్టచే వీచుచు, జివురునెజ్జమీఁదఁ జేర్చి మఱియు. 32

తే. ఎన్నరానట్టిచలిపను లెన్నియేని, జేయ మే లందులను లేక నేఁగి బొందు
చున్నకన్నియ మెల్లన నున్ను రనుచు, బొరలి యిట్లని పలికె నబ్బరము మీఱ.

నీ. నిద్దంపుబాన్పపై నిప్పులతునియలు, నింపఁ జెల్లునె మీకు నెలఁతలార!
యెడనెడ విసము గ్రక్కెడుపాములను నొడఁ, గూర్పఁ జెల్లునె మీకుఁగొమ్మలార!
కళపెళ నుడుకుచక్కనినూనియల్ మీఁదఁ, జిల్కఁజెల్లునె మీకుఁ జెలియలార!
మేనఁ బొక్కులు పొక్కమెదియించి నున్నంబు, మెత్తఁజెల్లునె మీకుఁమెలఁతలార!

తే. కటకటా! నేడు పగ దీఱనియలు గలఁప, వలయునే యందుఁ బలుమఱుఁగలవరించు
నలరులునుదూండ్లుఁ బన్నీరువలపు గలుగు, చలువనిరిగందమును గాంచి కలువకంటి.

ఆ. చానలార! యిపుడు జంటారుమేనులు, దొల్చి మిగుల సెగలఁ దరల నెండ
గాయ సాగె నేమిగాయలఁజేర డని, చెలువ మిగుల నలుకుఁ దలఁకి నలుకు.

నెలఁతలు మన్మథపూజ సేయుట.

- అ. అట్లు గళవళించు * నతివను గనుఁగొని, యనుఁగుఁజెలులు వెఱచి*యహహ! వలపుఁ
గాఁక బలిత మయ్యెఁ*గ్రాల్పంటి కిఁక మరుఁ, గొలువ కున్న మేలు*గూడ దనుచు.
- సీ. నుచుఁ గ్రొత్తసిరిగంద*మునఁ దిన్నె యొనరించి, చేలుపుగొజ్జెఁగనీటఁ*గలయ నలికి
పలువన్నె లలరఁ గ*ప్రపుసుగ్గులను బెట్టి, పసమించుచెఱుఁగం*బములు నిలిపి
పరువంచునుల్ల*క్రొవ్విరులపండిరి వ్రేసి, తఱుకుగేదఁగి తేసు * దళ్లుగట్టి
తొగలఁ జెంగల్వలఁ * దోరణంబులు గట్టి, మేలుముత్యాలజా*లీలనుంచి
- తే. తమ్మిపూమిద్దె*ద్దెవెఁ * గమ్మవిల్లు, నిమ్మగా నిల్పి యెమ్మెను * గొమ్మలెల్లఁ
గ్రమ్మకొని పెక్కులాగుల*నొమ్మిరాడి, పూజ లొనరించి యిట్లని*పొగడి గవుడు.
- తే. మొక్కెదమునీకుఁజక్కెర*యిక్కెఱును, మెక్కినిక్కుచు మిక్కిలి*నొక్కుతొగయ
ముక్కుబల్పక్కిజక్కిపై * నెక్కి జగము, లుక్కుమెఱయంగ గెలుచుచు*నుండుజోద!
- లయ. తుమ్మెదలు నాలివలి*తెమ్మెరలుఁగోయిలల, దిమ్మలును జిల్కలును*నెమ్మిగములున్దా
టమ్మగఁ బొరింబొరిని*గ్రమ్మకొనిగొల్వఁ జెలు, వమ్మన బయ లె్వడలి*కమ్మనగువింటం
దమ్మివిరిముల్కి బెడి*దమ్మగ నమర్చి వడిఁ, జిమ్మి కడిమి న్నగల*నిమ్మగనుటొమ్మల్
గ్రమ్మికరఁగించుచు*గొమ్మలను గూర్చునిను, నెమ్మదిని గొల్తుము తి*రమ్మయినబత్తిన్.
- క. వలగాయఁడ! నీబెడిదపు,టలరుంమాపులను వెఱతు * రఁట నల్వయఁ గ్రొ
న్నెలతొల్పును నికఁ బెఱవా,రలఁ గలఁచుట యేమి యబ్బు*రం బరయంగన్.
- క. గోలపయి న్వాలారుం, గోలలఁ బరఁగించి మరులు * గొల్పుచు మిగులం
దూలించుట కిఁకఁదాళం, జాలము నీయాన యోమొ*సలిదాల్వేల్పా!.
- క. అని యనుఁగు తెల్ల నిత్తెఱఁ,గున వెడవిల్కాని వేడు*కొన నపు డాక్రొ
న్ననఁబోడి కొంత డెందం,బున వెత చల్లారఁ దాల్చి * పొరయచు నుండెన్.
- వ. అంత.

ప్రభాతవర్ణనము.

- చ. పులుఁగులు గూసె జక్కవలు * పొందుగ డాసె బొజంగుమూఁకకుం
బొలుపులు వాసె రిక్కగమి * పోడిమి మాసెఁ బిసాళితుమ్మెదల్
గొలఁకుల మ్రాసెఁ జీకటుల * గొబ్బిన మాసె పొరుండు తుంటవిల్
బలువడి నెక్కుఁ దీసెఁ దొగ * పైదలియుం గను మాసె నెంతయున్.
- అ. ఇరులగొంగ తమ్మి * విరిఁబోడివగకాడు, చదలుమానికంబు * జగముకన్ను
వేడి వేలుపివము*వేటాడుపోటరి, ప్రొద్దు తూర్పువలను * బొడమె నపుడు.
- తే. తెల్లవాఱుట గన్గొని*యెల్లవారు, గొల్లవారింట వేడ్క గ*న్గొనఁగ వలయు
నంచుమేల్కొంచి తఱిచెయ్యు*లన్నిదీర్చి,గీము లలరించుకొనిరి కో*రిక్కియుఁ జేలంగ,

గొల్లదొర తనపట్టుల నలంకరింప నియోగించుట.

- ఆ. అపుడు గొల్ల నాయఁ డందంబుగాఁ దన, నట్టు లలరఁజేయునట్టుగాను
నేర్పు గల్గువారి ధేర్వరించినఁ జాల, నెలమితోడ వార ధేల్ల గడఁగి. 47
- సీ తెలియు త్తి చుపుఁబండిరుల నెల్లెడల నిల్పి, నలు వొప్పుఁ దొగదొరఁగములు గట్టి
ముంగిళ్లఁ గపుఁంపుఁముగ్గు లిమ్ముగఁ బెట్టి, తనగుఁగోడలను జిత్తయపు దద్ది
పసిఁడితిన్నియల సొం ధ పెసఁగఁ గస్తురి యల్కి, క్రంతలఁ బన్నీరు ధ గలయఁ జల్లి
పట్టుఁబుట్టుముల మేల్కట్టు లమర్చి తీ, విని బయకులను గొల్లెనలు వన్ని
తే. మఱియు దరి లేనిసొగసు లేఁచుటక చేసి, పలుదెఱంగుల వాయినఁములు నెలంగ
నిగురుఁబోఁడులు మగవాఁడునీ శులేక యరిదిసింగారములు పూనిఁయలరిరంత

కుంభకునిపురికి గొల్లలు వచ్చుట.

- సీ. కిట్టుచెప్పులు గొప్పఁగీటునామంబులు, మొలచెక్కుకత్తులు ధ నిలుపుసిగలు
కుడిముక్కుఁగ్రమ్ములు ధ గురివెందపేరులు, పిల్లఁగ్రోవులు మేటివెల్లెత్రాళ్లు
లొరుగట్టుపంచెలు ధ బెరసుఁబచ్చడములు, గార్కొన్నలోవంకఁకటియొడళ్లు
గుండప్రోగులు చిప్పఁగొడ్డండ్లు నెలగోల, లొప్పారుపలువంక ధ యంగరములు
తే. గలిగి గాటంబుగా నెల్ల ధ కడలనుండి, పెల్లు మీఱఁగ గిబ్బలఁపీఁచ మడఁచి
కోర్కు లిగురొత్తఁ గన్నెఁ జేఁకొ నెదమంచు, మొల్లముగఁజేరిరచటికిఁగొల్ల లెల్ల.

- వ. అట్లు చేరినవారి కెల్ల గొల్లదొర యుల్లంబులు దనియ నోగిరంబులు వేగిరంబునం
బెట్టించి వీడెంబులు గందంబులఁ గోకలుం దొడవులు నిడి విడిదిపట్టుల నునిచె
నంతకుమున్ను పనిదినమానిసివలన నత్తెఱం గంతయు విని నందుండు యశోదయుఁ
చాటిసిడంబుజోదును బుత్తడిదువ్వలువదాల్పును బయనం బయి కదలి ప్రోల్కడ
చక్కి న్వచ్చుచుండి రయ్యెడ.

సందాదులు కృష్ణునితో వచ్చుట.

- తే. వీటఁ గల్గిననాఁడెంపుఁబోటు లెల్లఁ, గూటువలు గూడి జన్నంపుఁగూటిదొరల
మాటకయి మేను పూనినఁమేటివేల్పుఁ, దేటగాఁ జూచుకోర్కి నఁవోట్టఁజేరి.
- సీ. వీఁడెపో యేప్రాద్దు ధ వేపల్లెలో గొల్ల, మగువల వలపించు ధ సొగసుకాఁడు
వీఁడెపో చెలరేఁగి ధ విసఁపుఁబా లిడుతాఁగ రక్కసిఁదునిమినఁయొక్కుఁదునియ
వీఁడెపో నందుని ధ విరిఁబోఁడిమందర, మొనసి చిందులుత్రొక్కుఁముద్దులాఁడు
వీఁడెపో బండితోఁల్వలుపు నుంకించి, పిండిగాఁ దన్నినఁదండిజోదు
తే. వీఁడెపో వ్రేలగీముల ధ వెన్నజాన్ను, గములఁ గొల్లగ మెక్కినఁగండిదొంగ
యనుచు నుడువుచుఁ దలిము త్తియంపునేసఁ, బ్రాలుచల్లిరివేడుకల్బయలుపడఁగ.

తే. అవుడు కుంభకుఁ డెదురుగాఁనరుగుదెంచి, యక్కఁకును బావకును మ్రొక్కిఁతక్కువారి
గౌఁగిటను గూర్చి వేడుక ఁ ల్గడలుకొనఁగఁ, దనమనికపట్టునకుఁదోడుఁకొనుచు నేఁగి.
క. అందఱకును బోనమ్ములు, గందమ్ములుఁ దమ్ములములుఁగడువడి నిడి తా
నందంబుగ డెందంబున, ముం దెన్నఁడు లేనియెలమి ఁ మురియుచు నుండెన్. 54

కృష్ణునిరాక నెఱిఁగి యాఁబోతులు విజృంభించుట.

సీ. ఆరేయి కల్లరి ఁ యాలపోతులు వైఁడి, వలువదా ల్పచటికి ఁ వచ్చు టెఱిఁగి
కినుకతో రెచ్చి దొడ్డిని గల్లుచూడ్పాడి, మొదవుల లేఁగలఁబొదివి చాలఁ
గొమ్ముఁ గ్రుమ్మి లేఁ ఁ గోడల నెడ్లను, దఱువుల నెత్తురు ఁ నెఱయఁ బొడిచి
గోడలు గోడ్పాడి ఁ కోవెలల్ నుగ్గాడి, పందిళ్లు పడఁద్రోచి ఁ బండ్లు విఱచి.
తే. తలుపులు పగిల్చి గుడిసెలు ఁ దళ్లుఁ గూల్చి, గొల్లవాడల నెల్ల గఁగ్గోలు పుట్ట
నాఁడువాండ్రను గుఱ్ఱుల ఁ నంతమందిఁ, గడఁగితెఱుముచు నెనలేనికడిమిఁ జూపె.
వ. అంతఁ దెల్లవాఱుటయు నయ్యిలుతేఱఁ దెల్లగొల్లకొమరులఁ బిలిపించి తనముద్దుఁబట్టిని
దద్దయు సింగారించి తెచ్చి ముందర నునిచి యిందఱు విన నిట్లనియె. 55

కోడెలఁ బట్టువానికి నీల నిచ్చెద నని గొల్లలతోఁ గుంభకుఁడు చెప్పుట.

అ. గొల్లలార! చెడుగుఁగోడెలఁ గంటిరె?, జగము లెల్ల మ్రొంగఁ ఁ జాలుకడిమి
నెసఁగుచున్న వెన్న ఁ నివి బొబ్బమెకములో, పులులొ యడవియేనుఁగులొ నిజంబు.
అ. పీనివలనఁ జాల ఁ వెతఁ గుందితిమి నేల, తేఱు కినుక చేసి ఁ వేఁడి నూపె
నింకఁ బెక్కుమాట ఁ లేటికి వినుఁ డిదె, నిక్క మైనదిట్టఁలాక్కపలుకు. 58
క. బలిమి దలిర్పఁగ నీగి, బ్బల బట్టఁగఁజాలు నేరుఁపరి కిపు డిత్తుం
జెలువములప్రోక యగునీ, తలిరాకుంబోడి నెమ్మి ఁ దళు కొత్తంగన్. 59
క. అనిన విని గొల్లకొమరులు, ననఁబోడులమిన్నఁ గైకొనఁగ వలసినబు
ల్పును గోడెల గెలువఁగ నో, పనిజడుపును గల్గి కాడు ఁ పడి యుండి రొగిన్.

ఘోషవంతుఁడు కోడెలచే జిమ్మఁబడి సొమ్ముసిలుట.

వ. అయెడ ఘోషవంతుం డనునొక్క గొల్లకొమరుండు.
క. గిబ్బల గెల్పుట యిది యొక, యబ్బురమా! యనుచు బింక ఁ మాడుచు నపుడే
గొబ్బున లేచి బుజంబులు, దబ్బునఁ జఱచుకొని బల్లిఁదపుదిట మెసఁగన్. 62
తే. తొడరి యమ్మేటి మాలపో ఁ తులను డాసి, పట్టుకొనఁ బోవుటయు నవి ఁ బిట్టు గినిసి
కన్నులను నిప్పు లొలుకంగఁగడఁగి వానిఁ, బొదివె నన్నియుఁ జూపఱుఁబెదిరి పఱవ.
క. అటువలెఁ బొదివినఁ గనుఁగొని, దిట మింతయు విడక యతఁడుఁదీటుగఁ గడుముం

- దటికిఁ జని యొక్కపోతును, దటుకునఁ బిడికిటను బొడిచెఁ ♦ దలనడుచక్కిన్. 64
- క. పొడిచిన నన్నియు నొక్క, మ్మడిఁ గడిమి దలిర్పి నతనిఁమార్కొని కినుక
న్నిడుదమొనవాఁడికొమ్మలఁ, బుడమిం బడ వైచి పొడిచిఁపొరిఁబొరి మట్టెన్. 65
- ఆ. మట్టి మిగుల నలుక ♦ రెట్టింప నవ్వుగాఁ, జిమ్ముటయును దూలి ♦ సొమ్మసిల్లి
పడియె నతఁడు గిబ్బిఁపను నంత గొల్లల, పైకి నుజ్జికి కడిమి ♦ బలిమి గాయ 66
- ఉ. కొండఁ బూని కొమ్మలను ♦ గుఁమ్మచుఁ గొంపఁ మగ్గఁ ద్రొక్కుచుం
గొండఁ బెందొడల్ విఱిగి ♦ కోయని యార్వఁగఁ గూలఁ దన్నుచుం
గొండఁ నేవుతోఁ దఱిమి ♦ గుట్టలమెట్టలపా లొనర్చుచుం
జిందఱవంద పై పఱవఁ ♦ జేయుచు గాటపులావుఁ జూపుచున్. 67

కృష్ణుఁడు బలరామునితోఁ నక్కోడెలకతఁ దెల్పుట.

- క. అప్పగిడిఁ బఱచువారలఁ, దప్పక చూచుచును మోముఁఁగమ్మిని జిలున
వ్విశ్వాస నపుడు వెన్నుఁడు, కప్పుంబుట్టంబువానిఁ ♦ గని యిట్లనియెన్. 68
- తే. ఆలపోతులు గా వివి ♦ కాలనేమి, కొడుకు లేడ్వరుఁ దనచేతఁమడిసి తొంటి
నూడుఁ దీర్పఁగఁ బూని యిచ్చోటఁ బుట్టి, రిపుడు పేరి నడంచెదఁ నేవునూపి.
- క. పగతుర నడఁచుటయున్ బం,దుగులం గాపాడుటయును ♦ దోరం బరయం
దిగకంటికై న నిచి కడుఁ, దగిలినమేల్ గాదె యిపు డెదం బరికింపన్. 70

కృష్ణుఁడు కోడెలఁ బైకొని చంపుట.

- క. అని పలికి వాని కెదురుగఁ, జనియె నపుడ వేలుపులును ♦ జడదారులు నిం
గి నిలిచి కనుఁగొనుచుండం, దన కెంతయు మేలుగోరి ♦ తద్దయుఁ బొగడన్. 71
- క. చని యటఁ బసరపురక్కను, లను బయికొని దోసకారులారా! కడుఁగ్రొ
వ్వునఁ గలఁచితీ రిన్నాళ్లును, బనివడి జగమెల్ల నింకఁ ♦ బఱవక నిలుఁడీ. 72
- క. కల్లరు లై పెల్లొదవఁగఁ, బొల్లగఁ గొల్లలను బాఱఁ ♦ బొడుచుట గాదిం
కెల్లతెఱంగుల మిమ్ముం, జెల్లించెన వేల్పుగములు ♦ చెలఁగుచు నుండన్. 73
- ప. అని యదలించి పలికిన నులికి యలుక రెట్టింప నద్దబ్బఱగిబ్బరక్కను లేడ్వరునుం
దొంటియొంటమి మేటిపెనంకువం జెంగున నెగసి యుక్కున నొక్కుమ్మడి నతనిం
దాఁకిన నబ్బలుమగండు గండుమీటి లేగున్నయేనుఁగులపయిదాఁటుసింగంబుతెఱం
గునం గదిసి యఱచేత మోరలు చఱచియుం దఱిమి. యురవడిఁ గొమ్మలమెడల నులి
మియుఁ దొడలు విఱచియు నడుము లవియుం బిడికిళ్లం బొడిచియు వీఁపులుమూఁపు
రంబులు నడచియు నెత్తురులు జొత్తిల్లం జేసియు మఱియుం బెక్కులాగుల నొప్పిం
చియుఁ జూపఱచూడ్కికి వేడ్కగాఁ గొంతదడవు గడపి యంత. 74
- క. పిడుగున కెన యనఁ దగుతన, పిడికిట నొక్కొక్కదాని ♦ బెడిదంబుగ నె

న్నడి నెత్తు లవియఁ బొడిచిన, వడి నొక్కొక్కటియు నేల * వ్రాలెం గోడల్. 75
తే. అట్టు లొక్కొక్కపోటున * నాలపోతు, లన్నియును వాత ముక్కునఁ * గన్నుఁగవల
నెత్తురులు గాఱ నీలిగి * నేలఁ బడిన, నెల్లవారలు వెఱఁగంది * రుల్లములను. 76

దేవాదులు మెచ్చి తత్సూచనల నెఱపుట.

సీ. అత్తటి వేలుపు * లాకసంబున నుండి, వెన్నునిపముఁ జాల * విరులవాన
గురియింప నచ్చర * ల్గొను రొప్ప నాడిరి, గొల్ల తేఱ డ్లందఱు * నల్లసిలిరి
నందుండు గొమరునిఁ * బొందుగాఁ గొఁగిట, బెనఁచి తద్దయనుదీ * వనలొసంగెఁ
గుంభకుండును దన * కొరిక యీడేతె, నని చూచి సంతసం * బునఁ జెలంగె
తే. నీలయును జాల వ్రేతల * మేలువాఁడు, తనకు మగఁడయ్యె ననుచు దెం * వమున నుబ్బె
మఱియుఁ జూపఱు లెల్ల వే * మఱును మెచ్చి, పొగడుచుండిరివెన్నుని * మగతనంబు. 77

నీలకుఁ గృష్ణునకుఁ బెండ్లి పర్తిల్లుట.

అ. అంత గొల్ల పెద్ద * లందఱు నీలకు, వెన్నునకును పెండ్లి * వెస నొనర్ప
వలయు నంచుఁ బూని * వల నొప్ప మూరుతె, మొజ్జబా * పవయ్య * నొయ్య నడిగి. 78
ఆ. కాళ్ల గోళ్లు దీసి * కన్నియకును పెండ్లి, కొమరునకును దలలఁ * జమురు రాచి
నలుఁగు లిడఁగఁ జేసి * నలువొప్ప నయిరేని, నీరువోసి రపుడు * పేరఁటాండుగి.
క. తొగనూడు గ్రుంకె దట్టం, బుగఁ జీకటు లొదవె రిక్క * మొత్తము వొడమెక్
లగనమును గాసె నియ్యెడఁ, దగఁ బెద్దలు నైదువలును * దద్దయు నెలమిన్. 80
తే. పలు తెఱంగులవాయిసం * బులు నెలంగ, తీవితో నల్లడల దివ్య * టీ ల్వయంగఁ
గన్నియను పెండ్లికొమరునిఁ * గడఁగఁ పెండ్లి, తిన్నెమీ * దికి మెల్లనఁ * దెచ్చి నిలిపి.
తే. పుడమి వేల్పులు దొలిపల్కు * ముడుపు లెలమి, జదువుకొంచును దీవనల్ * చాలనొసఁగి
సేసఁబ్రాల్ చల్ల వలిపంపుఁ * జీర యొకటి, చెలఁగి తెరవట్టి కాల్వొక్కఁ * జేసి రపుడు.
ఆ. చాల వేడ్కు లొదవ * గేలుఁదమ్ముల నంటి, యైదువలు కడంక * నంది యిడఁగ
నెన్నరానిహార్మిఁ * గన్నియయలుతను, గట్టుతాల్పు తాలి * బొట్టుఁ గట్టె. 83
క. వెన్నునితలపైఁ గన్నియ, కన్నియతలమీ * దగఁ జుట్టుఁ * గైదువుజోదుక్
సన్నపుముత్రము లెలమిని, మిన్నక చేదూండ్ల నించి * మించిరి మిగులన్. 84
క. చీరచెఱంగులు ముడి యిడి, కూరిమిఁ జిటికెనలు వట్టి * కొనఁగూరిచితా
రారంజోతిని గడు నిం, పారఁగ మ్రొక్కించి రప్ప * డాలిక్ మగనిన్. 85

కృష్ణాదులకుఁ గుంభకుండు కట్నంబు లొసంగుట.

సీ. అయ్యెడ గొల్ల తేఱ * డల్లున కెలమితో, ముత్తెంపుఁజొకట్లు * మురువు లుంగ
రములు సేవడములు * రతినంపుఁబావలు, గొలుసులు పదకముల్ * జిలుఁగుఁజేల
లగదల్లా లడపంబు * లపరంభిగిండులు, జాలవల్లికలును * జందువాలుఁ

బట్టెనుంచును ♦ బటపును బాలీనుఁ, జందుగుపెట్టెలు ♦ మందసములు
 తే. గడ్డెపీటలుఁ గపురంబుఁ ♦ గస్తురియును, బాఁడిమొదపులు మేలైన ♦ బట్టియలును
 నూడిగీలును వరపుల్లు ♦ నాఁడె మైన, మంచిగంధంపుఁదున్కలు ♦ మించ నొసఁగి. 86
 తే. కూరిమిని వీరకానికి ♦ వీరక త్తియనును నొలువేల్పుగొంగయ ♦ న్నుకును మఱియుఁ
 జుట్టముల కెల్లదొడపులుఁ ♦ బుట్టములను, గట్టుము లొసంగెఁ గట్టులు ♦ గాఁగ నపుడు.
 తే. జన్నిగట్లకు బట్లకు ♦ నెన్నరాని, పైఁడికట్టుంబు లొసఁగి క ♦ బ్బంపుఁగూరు
 పరులకును గాణలకుఁ బెద్ద ♦ బాఁపలకును, లెక్కనేయక చీరలు ♦ రొక్క మిడియె. 88

నీలాకృష్ణుల నొక్కటి నేయుట.

వ. ఇత్తెఱంగున నెల్లవారలు నలరునట్లుగాఁ బెండ్లి యొనర్చి యంత నొక్కనుంచిమూరుత
 మున నాల్కల నొక్కటి నేయఁ దలంచి ప్రోడ లగునైదువరాండ్రఁ బనిగొల్ప వారు
 నయ్యెడ. 89

సీ. పగడంపుసకినల ♦ పట్టెనుంచును దోను, తెర విరవాదిక్రొ ♦ వ్విరులపాన్పు
 నురమాలిబాలీను ♦ నూతినిగవునెన, జరబాజుచందువా ♦ సాన పీట
 కపురంపుబరణి చి ♦ ల్కలదివ్వెకంబంబు, నిల్వటద్దంబు ప ♦ న్నీటిక్రోవి
 జవ్వాదిపక్కణి ♦ జాలవల్లిక పైఁడి, వీణె దువ్వెన వట్టి ♦ వేళ్లనురఁటి
 తే. తమ్మపడిగము మంచిగం ♦ పంపుఁగోర, పచ్చికస్తురిపెట్టె సం ♦ పంగెనూనె
 గిండులను గల్గి కన్నుల ♦ పండుగైన, పచ్చరాకట్టుగొనబుటు ♦ ప్పరిగలోన. 90

ఆ. పెండ్లికొడుకు నిలిపి ♦ బిటబిటం గన్నెకు, సొగసుదిద్దివేడ్క ♦ లిగురులొత్తఁ
 బడకయింటికడకుఁ ♦ బరుగునఁ దోడ్కొని, చనుచుఁ బల్కిరపుడు ♦ సకియలెల్ల. 91

తే. చెలియ! మును నీవు గోరిన ♦ చెలువుఁడిప్పు, డించువిల్కానిపనికెప్పు ♦ డెప్పుడంచుఁ
 దివురుచున్నాఁడు పడకింటఁ ♦ దవిలి తమిని, బొద్దుజరుపకుమిఁకజాల ♦ ముద్దరాల! 92

క. అగ్గలపువలపునన్లు మును, బెగ్గడిలుచు నుండి యిపుడు ♦ పెనిమిటికోడల్
 డగ్గఱఁ బోయినయప్పుడు, సిగ్గేటికి బొడమె నమ్మ ♦ చిత్తరుబొమ్మ! 93

సీ. ముగుద ! రమ్మని డాయు ♦ మగఁడు చీరినయపు, కదియకమార్తలం ♦ గెదపునుమ్ము
 వగకాఁడు మొరకొంగు ♦ దిగిచి నెజ్జకుఁ దార్ప, సడిగొట్టివెనుకకుఁ ♦ జనెదునుమ్ము
 వెన్నుఁడు కపురంపు ♦ విడియం బొసంగిన, నొదిఁగి కై కొనక యుం ♦ డెదపు నుమ్ము
 చెలువుండు పయ్యెడఁ ♦ దొలఁగింపఁ గమకింపఁ, గేలు మాటిడి పెనం ♦ గెదపునుమ్ము
 తే. సొగసుకాఁ డెదఁ గదియించి ♦ జాంటిమోవి, గంటి యొనరించి యిక్కువ ♦ లంటి తుంట
 వింటిబలుదంటపనులు గా ♦ వించినపుడు, కడఁగి మెలఁగంగవలెఁ జుమ్ము ♦ కలువకంటి!.

క. డేగతెఱంగున బిటబిట, సొగవలదె చెలియ వలపు ♦ సడిలేని దహ!

భాగాయొఁ గాపురం బిటా, భా గేటికిఁ బొడగదమ్మ ♦ చక్కెరబొమ్మ! 95

నీ. తడవయ్యో బిటబిట • నడవగాదె యటన్నఁ, జెలిమిఁదఁ గన్నెఱ్ఱ • చేసెదేమి ?
 నెనరొప్పఁ జెంగట • నిలిచి వీడినకొప్పు, దిద్దుకొన్ననఁబోఁడిఁ • దిట్టె దేమి ?
 పడఁకతో వెలియాను • నుడుపులెఱ్ఱెను జేతి, కొసఁగెడితోయ్యలిఁ • గసరె దేమి ?
 నగుచు గందముదెచ్చి • మగని కలందు మ,న్నను బండ్లు గొలుసుచుఁగినిసెదేమి ?
 తే. వాలుగంటిరో ! యిటునంటివారకార, చొక్కిపెనిమిటికొఁగిటఁ • దక్కి పెనఁగి
 పెక్కుదెఱఁగుల రాచిల్క • జక్కిజోదు, పనులగడిదేటిపోడలై • తనరువారు. 96

క. ఓకలువకంటి ! మును మముఁ, బైకొని బతిమాలి మగనిపజ్జ కిపుడు దే
 రాకుండెదు సిరి వచ్చిన, మోకా లడ్డం బిడియెదు • మురుపు దలిర్పన్. 97

ఆ. అనుచుఁ బలికి కలికి • నర్తిలిఁ దోడ్కొని, పడకయింటి కరిగి • పడతు లపుడు
 ముగుదచేతి విడెము • మగనికి మగనిచే, విడెము ముద్దుఁజెలికి • నిడఁగఁ జేసి. 98

క. చెలువుగ నీ కిపు డబ్బె, న్నులువుగ నీతళ్ళుఁగుండఁనపుబొమ్మ యిఁకం
 దలఁపునఁగలిగినతెఱఁగునఁ, మెలఁగుఁడు వలపులు తలిర్పఁమెలఁతయు నీవున్. 99

ఆ. గోల గాని మిగుల • గాశకురాలు గా, దింతి నీకుఁ దక్కెఁనంత వేగి
 రంపుఁబనులవలనిఁరాయిడి వెట్టక, ముద్దుగుమ్మ నెమ్మిదిద్దుకొమ్మ. 100

తే. చెప్పవలసినలాగునఁ • జెప్పినార,మింతె కా కిపు డెన్న మీ • కిరువురకును
 గలుగుకూర్తులు గనుఁగొన్నఁదెలిపినట్లు, మెలఁగుదురె యంచు నగుచునఁమైలఁత లరుగ.

క. వెన్నుఁడు చిటునవ్వునఁదగఁ, గన్నియఁ జేపట్టి వలపు • గ్రమ్మఁగ సొగసుం
 గ్రొన్ననసెజ్జకుఁ దారిచి, వన్నియ దిద్దుచును మిగులవలపు దలిర్పన్. 102

నీ. తెలిము త్తియపుసరుగ్ • దిద్దు నెపంబున, గిబ్బచన్బొగడలఁ • గేలఁ జెనకి
 చెవులకమ్మలుచక్కఁ • జేయుజాడల ముద్దు, చిప్పిల నిద్దంపుఁజెక్కు లంటి
 మొలనూలు సవరించువలనుగఁ గప్పట్టి, వలుఁదపిటుందుఁ భొక్కిలియు నిమిరి
 కపురంపువిడె మెసంఁగఁగఁ బోవులాగున, మొనసి చక్కెరమోవిముద్దులాడి

తే. పువ్వుపెత్తులు దుటిమెడి • పాలు పెలర్పఁ, గప్పు మీతినబలితంపుఁగొప్పు ముట్టి
 మెల్ల మెల్ల నెయొక్కింతఁమెలఁగ డెంద,మించువిలుదాల్పుచెయ్యులఁకియ్యకొల్పి. 103

చ. కులుకుచుఁ దద్దయు న్నదిసి • గూర్చి తలిర్పఁగ ముద్దు చిల్కుచుం
 బలుక వదేమి ? యెమ్మెయిని • బాగుగ గంద మలందవేమి ? కో
 గ్గులు వెలియంగఁ గొఁగిటను • గూర్ప వదేమి ? చలంబొ నానయో
 చిలుకలకొల్కి ! యి ట్టెరవు • నేయఁగ నే నొకలాఁతివాడనే ? 104

ఆ. పిన్ననాటనుండి • పెనఁగుచు నాపయిం, గన్నె నీకు వలపు • గలదు కదదె

చేరి వేడుకొనినఁ జిక్కులు పెట్టెను, తాళరాదె యింకఁ జలిరుఁబోడి !. 105

నీ పరువంపుమారేటిపండు లెచ్చటఁ గన్న, జెలి ! నీదుకులుకుగుఁబ్బలె తలంచి
డంబారు నెమ్మిపింఁచెంబు లెచ్చటఁ గన్న, ననఁబోడి ! నీదువేనలియె తలంచి
తిరమొందఁదేనియఁపెర లెచ్చటను గన్న, దెఱవ ! నీతోగరువాతెఱయ తలంచి
బెదరి పాఠెడులేటికదుపు లెచ్చటఁ గన్న, గలికి ! నీసొగసుఁగన్గవయె తలంచి
తే. నిచ్చ నిచ్చలుఁ గానఁబోఁ జొచ్చి మిగుల, నెచ్చరికల మెలంగుచుఁనిచ్చఁబోనఁ
గలఁగుచుండెద నెనలేనివలపు మీఱ, నింతి ! యింక జాగువలదు నన్నేలుకొనుము. 106

వ. అని నేర్పు దలిర్పఁ బలికి. 107

చ. జిలుఁగుఁబయంట నూడ్చి నునుఁ జెన్నుటొయారపుఁజన్నుదోయిపైఁ
గలప మలంది వాల్చెఱుకుఁ గన్నులు మాసిన నవ్వుకొంచుఁ బా
క్కిలి వలకేల నంటి గిలిఁగింతలు గొల్పచు మోవి యానుచుం
గలికిఁ గరంగఁజేసి బిగిఁకాఁగిటఁ జేర్చు వెన్నుఁడ త్తఱిన్. 108

తే. మఱియువెఱ గొప్పచెలువంపుఁదెఱఁగుపనులఁ, గరంగఁ జేయుచునమ్ముద్దుఁగలువకంటిఁ
గలసి యెన లేనినెమ్మదిఁ జెలఁగు చుండి, గుడును వాల్చాల్పురేయెల్లఁ గడపి యంత.

నందాదిసహితుఁ డై కృష్ణుఁడు నీలతోఁ దనపల్లెచేరి నుఖించుట.

తే. అత్తమామలయానతియంది తోడఁ, దల్లిదండ్రులు నన్నయుఁ దవిలి రాఁగఁ
గుందనపుటందలముఁబోనఁ గొమ్మ నిలిపి, యుల్లమునఁబొంగుచును దనపల్లెకరిగె. 110

క. అరిగి తననగరిలోనికి, సరగునఁ జొత్తెంచి యపుడుఁ సంగడికాండ్రం
బెరిమె గలపెద్దలను గని, యిరవుగ నున్నించి చాలఁ నెమ్మెదలిర్పన్. 111

ఆ. అంత నీలఁగూడి యింతంత యనరాని, సంతసంబు మీఱఁజగము లెల్లఁ
బ్రోచుకొనుచు నెవుడుఁ బులుఁగుడాల్వేలుపు, తలఁకులేలి సిరులఁ దనరుచుండె.

వ. అని నిరాబారిసింగంబులకెల్లఁ గత యెఱింగించిన వారలు కొలందిలేనివేడుకలం దన
రుచుండిరి. 113

ఉ. రిక్కలు మంచు నద్దమునుఁరేదొరయుం గపురంబుఁ బాలునుం
జక్కెర రాచపు ల్పిలువఁ సామియుఁ జిందముఁ దూఁడుమేపుడుం
బక్కిగమల్ జగా నలువఁపట్టియు బొబ్బమెకంబు వేల్పురా
జక్కియు నీధువోలినయఁసంబునఁబాటిలు మేటిదయ్యమా !, 114

క. పుత్తడిమలవిలుకాఁడా!, గిత్తహుమా నెక్కి హొయలఁ ♦ గేరెడు తేఁడా!.

మత్తిల్లుమిత్తి నూడా!, బత్తిమిగులఁ గలుగువారిఁ పాలిటివాఁడా!.

115

తరళము. చిలువపేరులు తొమ్మనఁ దలఁ ♦ జిన్నికొన్నెలపువ్వును

మొలను బెబ్బలితోలుఁ గేలను ♦ ముద్దు గుల్కెడిజింకయు

నలువయాదలపునకపల్లెము ♦ నల్లగుత్తుకయు న్నెయి

నవలపును న్వెలిబూదిపూతయు ♦ వావిరిం గలవేలుచా!.

116

గద్యము. ఇది శ్రీమదుమారమణకరుణాకటాక్షనిరీక్షణసంలబ్ధసరసకవితాసామ్రాజ్య
ధురంధర ఘనయాశోబంధుర కాండిన్యసగోత్రపవిత్ర కూచిమంచి గంగనామాత్య
పుత్త్రబుధజనవిధేయ తిమ్మయనామధేయప్రణీతం బై ననీలాసుందరీపరిణయం బను
నచ్చతెనుఁగుఁగబ్బంబునందు సర్వంబును దృతీయాశ్వాసము.

==> చాటుపద్యమణిమంజరి. <==

శ్రీ వేటూరి. ప్రభాకరశాస్త్రిచే సమకూర్పబడినది. ఇయ్యది ప్రాచీనాద్భుతచాటుపద్యరత్నమాలకూర్పు. కథావృత్తాంతములు చక్కగా వ్రాయబడినవి. నీతి శృంగారహాస్యయు క్తిచమత్కారగర్భితములయినవి; చాటుధారలు, ఒక్కొక్కపద్యము లక్షపరహాయి! శ్రీకృష్ణదేవరాయలు చాకలికి జమీయొసగుట మొదలగు చరిత్రవిశేషములును గలవు. మొదటికూర్పు ప్రతులన్నియు అతిశీఘ్రకాలమున చెల్లిపోయినందున ఇంకను అనేకనూతనచరిత్రాంశములు, 750 క్రొత్తపద్యములఁ జేర్చి పునర్ముద్రణము చేసినారము. ప్రతి 1-కి రు. 1-4-0.

==> సీతారామాంజనేయసంవాదము, సటీక. <==

అనేక నూతనవిషయములఁ జేర్చి చిన్నపైజున చక్కగ ముద్రించి నారము. ప్రకటితములైన గ్రంథములకన్న ఈకూర్పు బాగుగనున్నదని గ్రంథము చూచువారికి తెలియక పోదు. టీక మిక్కిలి విపులము. వీతికలో కవిచరిత్రకూడ విపులముగ వ్రాయబడియున్నది.

సాధారణప్రతి 1-కి రు. 1-8-0. మేలుప్రతి 1-కి రు. 2-8-0.

==> పెద్ద బాలశిక్ష. <==

చక్కగ పరిష్కరించి అనేక నూతనవిషయములు, భూగోళచరిత్రాంశములు, పటములుఁజేర్చి మంచికాగితములపై పెద్దక్షరములతోఁ జక్కగఁ బ్రకటించియున్నాము.

సాధారణప్రతి 1-కి రు. 0-8-0; మేలుప్రతి 1-కి రు. 0-12-0

==> ప్రాచీన దేశచరిత్రలు. <==

ఇది శ్రీ ప. శ్రీనివాసరావు బి. ఏ. గారిచే విరచితము. ఇందుమానవుల శైశవదశ, ఈజిప్టు, బాబిలోనియా, ఆసిరియా, చాల్డియా, పర్షియా, ఫీనిషియా, హీబ్రూ, కార్థేజ్, గ్రీస్, పార్థియా, రోమ్, ఇండియా, చీనా దేశచరిత్రలు పటములతో చక్కగ వ్రాయబడియున్నవి.

ప్రతి 1-కి రు. 1-12-0

వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్,

192, ఎస్.ప్లస్. నేడ్, చెన్నపురి. ఈ.